

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat • 2021. nyár
XIV. évfolyam 2. szám

Apokrif

”
Akadálypályádon
a határ csak egy kis gáncs
”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIV. évfolyam, 2. szám
2021. nyár

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (*vers*)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea (*próza, Apokrif Online*)

Mizsur Dániel (*kritika*)

veress dani (*kép*)

Tamás Péter (*műfordítás*)

•

Munkatársak

Molnár A. Aliz (*tördelés, Apokrif Online*)

Tarcsay Zoltán (*címlap/design*)

Bali Farkas Péter (*szerkesztőségi asszisztens*)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottyá munkája.

Copyright © 2021 Az Apokrif 2021/2. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

Szépirodalom

- 7** **Tarcsay Zoltán**
A befejezhetetlen (részletek)
- 13** **Stolcz Ádám**
Mikor fogod már fel...; Spirál
- 16** **Taródi Luca**
Enyém
- 18** **Szalay Álmos**
Évforduló
- 19** **Horváth Imre Olivér**
Karantén
- 20** **Soltész Béla**
Savgerinc
- 28** **Csala Károly Vencel**
Szemben velük; Belsőépítészeti megoldások
- 31** **Kertai Csenger**
Balaton; Kata
- 33** **Semság Tibor**
24 óra
- 35** **Szabados Attila**
Klementin; Szemölcs
- 37** **Masszi Bálint**
A barlang

Látószög

- 45 Mizers Dániel: Nem kell mindig úri cicoma**
(Masszi Bálint A barlang című szövegéről)
- 48 Festmények a Paradicsomból, ahonnan Isten nem űzte ki idejében az embert**
(Rózsa Luca Sára és veress dani beszélgetése)

Látótávolság

- 58 Bobák Szilvia: Közelítések a szegregációhoz**
(Juhász Tibor: Amire telik)
- 61 Branczeiz Anna: Tus- és betű-rajzok emberről és természetéről**
(Veréb Árnika: régiek [Veréb Csilla rajzaival])
- 66 Demeczky Ádám: „végkimerülésig beszéltetett, omlásveszélyes szájak”**
(Korpa Tamás: A lombhullásról egy júliusi tölgygel)
- 70 Nagy Hilda: A hely vonzásában**
(Reichert Gábor: „Nem szabadulhatok”. Gáll István Tatabányája)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Rózsa Luca Sára** művei közül válogattuk. A képzőművészt a VILTIN Galéria képviseli. A borítón a *Gondolatok a Paradicsomban* című festmény részlete látható (2020, olaj, vászon, az eredeti mérete 230 × 210 cm).

Összeállítás az
Apokrif Könyvek
pályázat 2020-as
kiírásának győztes
kézirataiból

Tarcsay Zoltán

A befejezhetetlen

(részletek)

Máté sok szemetet összeolvasott az évek során. Listát vezetett róla, hogy melyik volt a legostobább, a legunalmasabb, a legsemmitmondóbb stb. A lista élén egy vastag, komoly kinézetű kötet állt. Még annak idején a Tanár úr vette rá, hogy elolvassa (mert állítólag érdemes rossz könyveket is olvasni). Mert vannak, akik beveszik ezt a zagyvaságot, és ezért nem árt, ha az ember tud róla, például, hogy a hunok, illetve a szittya magyarok a csendes-óceáni Atlantisz szigetéről vándoroltak ki sokezer éve, és földönkívüliekkel meg jövőbeli lényekkel diskuráltak, nagyon fejlett technológiájuk volt, aztán valamiért meghódították a Kárpát-medencét, ahol azóta is turulmadarak és fekete párducok társaságában uralták a világot. Vagy valami ilyesmi. A részletekre már nem emlékezett. Vannak, akik bármit elhisznek, csak mert le van írva, vagy talán csak azért, mert hiszékenyek, vagy talán mert jobb félni, mint megijedni, vagy mert könnyebb elhinni valamit, mint gondolkodni, de az is lehet, hogy ezeknek az embereknek nem állt rendelkezésére a Tanár úr, aki emlékeztette volna őket, hogy semmi sem valódi és minden mindegy.

Máté igyekezett senkinek sem elhinni semmit, beleértve a Tanár urat is, és volt egy olyan érzése, hogy valami talán csak létezik, és hogy nem minden mindegy.

Mocorgott. Már megint nem arról álmodott, amiről kellene. Most nem kellene dolgozni. Majd holnap.

Máté irigyelte az Arvisurák szerzőjét. Szeretett volna ő is ilyen jókat kitalálni. Például, hogy még ma is élnek ősi magyarok a távoli szigeten, ami ugyan elsüllyedt, de a tenger alatt az-

óta is virágzik fejlett társadalmuk, és ők irányítják a világot, a normál magyarok pedig expedíciót indítanak, megtalálják őket az óceán fenekén, és csodálkoznak, hogy milyen jó ott nekik, és hogy mindent tudnak, meg hogy a földönkívüliek csak úgy közönyösen sétafikálnak az utcákon. Aztán az egyik fiatal kutató (a főhős) beleszeret egy ősmagyar lányba, akit az apja, a szittyák királya előre figyelmeztetett, hogy ne hogy beleszeressen, mert már el van ígérve az egyik szittyá grófnak, de a lányt és az ifjú régészt ez nem érdekli, és titokban lefekszenek, ami persze rögtön kiderül, mert van a csapatban egy alattomos figura, aki meglesi őket, és valami kincsért cserébe elárulja őket a királynak, aki éktelen haragra gerjed, és mérgében elhajtja a háromágú szigonyát. Közben rájönnek, hogy a sunyi figura mindenkit átejtett, mert szövetkezett a gróffal, és most megkaparintotta a király szigonyát, amiben minden hatalma van, övé lett a világ, a titkos uralom, a sok kincs, az első dolga, hogy ledöfi a grófot, a szittyák pedig csodálkoznak, hogy mikor lett új királyuk, és miért ilyen erőszakos. Az eredeti király pedig már bánja, hogy olyan mérges volt a lányára, és megígéri, hogy ha az ifjú kutató segít visszaszerezni a trónját, akkor feleségül veheti a hercegnőt, és diplomáciai kapcsolatot teremtenek a szárazföldi magyarokkal, akik a felszín legvirágzóbb országává válhatnak. Tervet szőnek, amelynek a lényege, hogy a gazfikonak a saját kapzsisága és bizalmatlansága legyen a végzete, de ő addigra már leigázta a földönkívülieket és némely tengeri szörnyeket, kitör a hatalmas csata, pár fontosabb szereplő meghal, majd az ifjú hős beszédet tart, ami meghatja őket, és inkább úgy döntenek, hogy feláldozzák magukat, amire végül nem lesz szükség, mert a gonosztevő közben kerekelt oldott a szigonnyal, ők pedig utána erednek, kicsit üldözik, ő pedig végül a nagy menekülésben felnyársalódik a szigonyra. Mindenki nagyon örül, a király visszakapja a trónját, az ifjú szerelmesek egybekelnek, de a főhős úgy dönt, hogy a magyarok még

nincsenek felkészülve rá, hogy uralják a világot, és inkább ott marad a tenger alatti szigeten, az expedíció többi életben maradt tagja pedig hazamegy a tengeralattjárón, és persze senki nem hisz nekik, de ők tudják, amit tudnak.

Legalábbis így szól az ősi legenda. Vagy ezt egy rajzfilmben látta?

Mindenesetre a Befejezhetetlent meg kellene találni. Ha lenne egy regény, ami sosem ér véget, egy mesterséges világ, amely nem semmisül meg, hanem az ember élete végéig olvashatná, és boldogan élhetne, amíg meg nem hal, a regény pedig túlélne őt is, mindenkit, lakói pedig egy nap kitörnének és meghódítanák a mi valóságunkat.

*

Sütött a nap. Habos tortára emlékeztető autók pöfögtek az Erzsébet hídon, a kávéházakban pedig égtek a cigaretták – dúlt a huszadik század. Például így is el lehetett volna mondani, ahogy a Szerkesztőségbe mentek, csak hogy már egy másik században voltak, ami nem dúlt (bár még nem lehetett tudni, mit csinált, talán *vonaglott* vagy *rúgkapált*), cigaretták sem igazán voltak, az autók viszont tényleg pöfögtek, és ezzel be is kellett érniük. Rótták az utcákat, elhagytak két kisabécét, egy műkörmöst, egy jobb napokat látott zongorát, ami talán egy ablakból zuhant az utcára; két veszekedő, hónaljzagú nénit, egy magányos, de azért jó kedélyű kutyaszart, egy feltört postaládát, és Máté már kezdte azt hinni, hogy ma is az Óperencián túlra készülnek, de hál' istennek ekkor Éva belépett egy ártatlannak tűnő ház kapuján.

Szerkesztőség – *csendet kérünk*, utasította őket a tábla komoly, fekete betűkkel a másodikon, de az nem derült ki, miért kell csendben maradni, talán mert odabentről élő adást sugároztak, vagy nagyon koncentráltak valamire.

– Ne lepődj meg nagyon – figyelmeztette Éva –, de azért egy kicsit igen.

– Még hogy én? – csodálkozott Máté, mert tudtával sosem szokott meglepődni.

Benyitottak. Odabent billentyűzetek kopogtak, nyomtatók zakatoltak, telefonok csörögtek, papírhalomok tornyosultak, celluxok tépődtek, gemkapcsok zörögtek, rajzszegek szűrődtek, és szemöldökök ráncolódtak, amint Éva a titkárnő asztalához vezette Mátét. Az asztalon díszes tábla hirdette, hogy *Titkárnő*. Jó napot, mondta Máté, de a titkárnő fel sem nézett a gépelésből, csak egy másik táblára mutatott, amin az állt, hogy félfogadás szerdánként délután három és fél kettő között – úgy látszott, itt nagy hagyománya volt a feliratoknak.

Milyen nap van ma? – súgta Máté. Kedd – felelte Éva.

– Elnézést, kisasszony, hogyan kell értelmezni, hogy három és fél kettő között? Az mínusz fél óra! – mondta fennhangon Máté, hogy valamivel beindítsa a beszélgetést. A nő egy újabb táblára mutatott, aminek a tetején a nagybetűs *Errata* felirat állt, és kisebb betűkkel különböző helyesbítéseket tartalmazott, többek között, hogy a félfogadás fél kettőtől háromig tart, ha valaki nem jött volna rá. – Nézze, nekem itt állítólag fontos ügyben van dolgom.

– Ha kéziratot hozott, akkor oda tegye – mutatott a sarokba, ahol több millió oldalnyi kézirat roskadozott (de legalábbis sok).

– Nem, kérem, én...

– Jöjjön vissza holnap. Ma nincs bent a főszerkesztő. – Most Éva megköszöri a torkát. Ibolya – mondta, és végre felnézett a titkárnő. Éva jelentőségteljesen Mátéra sandított, Ibolya szeme pedig elkerekedett. – Ja, maga az? – kérdezte, mintha ezzel azt mondaná, hogy ha maga az, akkor minden meg van bocsátva.

– Kicsoda? – kérdezte Máté.

Ibolya (aki Máté becslése szerint huszonöt és ötvenöt év között járhatott) nem felelt, hanem sejtelmesen Mátéra mo-

solygott (talán közelebb volt az ötvenöthöz), megnyomott egy gombot a telefonon, és bejelentette őket valakinek, akiről Máté sejtette, hogy csakis a Főszerkesztő úr lehet. – Ezt töltsse ki két példányban – mondta, és egy nagyon hivatalos nyomtatványt nyújtott Máténak, amin számtalan rubrika volt, és minden személyes adatát rá kellett írnia, még az adóazonosítóját és a TAJ-számát is, és sehogy sem értette, miért van szükségük ezekre, aztán vállat vont, hogy a bürokrácia már csak ilyen, és kitöltötte az ívet. Ráadásként még az útleveleszámát is odaírta, hadd örüljenek, minden oldalt kétszer is dátumozott és aláírt, aztán Évával tanúztatta, aki a fejét csóválta, de azért aláírta, és az egyikre még egy rúzsos szájnymomot is odabélyegzett a pecsét helyére. Ez a maga példánya, mondta fintorogva Ibolya, és visszaadta a csókos levonatot Máténak, aki óvatosan összehajtogatta, és eltette a tárcájába, a fontos papírjai közé (ahol ezzel együtt már összesen egy fontos papír volt).

– Várják magukat – mondta Ibolya, vetett egy féltékeny pillantást Évára, majd ismét belemerült a számítógépbe.

Egy iroda ajtajához mentek, amin szintén volt tábla, *Főszerkesztő: vigyázat*. Éva kopogott, tessék, szólt valaki, és vigyázva beléptek. Máténak most felrémlett Éva intelme, hogy ne lepődjön meg, de sajnos csak azután, hogy meglepődött.

Rózsa Luca Sára

Mindent nekünk IV., 2019

olaj, vászon, 138 × 170 cm

Stolcz Ádám

Mikor fogod már fel...

Mikor fogod már fel,
hogy nem vagy egész ember?
Nem jött be a showbiz'!
Rég voltál már gyerek,
legalábbis mai.

Maradt neked a végtelen,
a tükörsima tenger.
Az előtted álló víz tekereg,
és ujjad körül fodrozódnak
a hanghullámai.

Na, ugrok egy fejest,
és úgy érzem, hogy élek!

Visszavet a hideg.
Hát én eddig bírtam!
Nézem, hogyan futnak szét
a görbe hullámszélek.
Fél lábujjal állok
ebben a térkapu-hullámsírban.

Mégis belemennék,
legyen ez a vége.
Dörög az ég,
de világos:
úgy fest, jókor jöttem,
a tenger gyomra korog.

Ahogy elnyel ez
a parttalan és egyre forróbb lábos,
a naphíd lassacskán felnyílik mögöttem.
A víz pedig aranyszínű lesz, akár a futóhomok.

Spirál

Egyeseknek vándor,
másoknak egy migráns.
Ingázol a nyáron,
ha nem figyelnek oda.

Ki vagy te, valóban?

Akadálypályádon
a határ csak egy kis gáncs,
te acél versenylóban
csempészett katona.

Hol élsz te, úgy mégis?
Az senkit sem érdekel.
Szívesen mondanád,
de úgy sincs róla szó.

Kis repülés után
csak az útpadkát éred el.
Ha leütnek, te galád álutazó.

A reggel hangja kondul,
már mennél is el innen.
De a határokat
már csak a képzeleted szüli!

A horizonton túl,
a rugalmas, veled ringó ringen
átesve leszel majd külföldönkívüli.

Olyan nincs, hogy haza,
mert szabadságod az örök.
Rossz ez a messzeség,
hiszen az úrhajó ráz.
A gyerekkori mesék,
a képzelt búzakörök,
a képzelet határa
lesz rajtad a póráz.

Taródi Luca

Enyém

Nem mondhatom, hogy kövess,
a padlón a nyomok nem az enyéme,
vagy hogy túl nagy levegőt vegyél,
a lakás, a székek, a levegő sem az enyém.
Ha megszólalok, összemegy a szoba
és egyre kevesebb lesz abból,
amit már csak kifelé fújhatok.

Nem írhatod nevedet a kezemre,
karomon a bőr és a szőr sem az enyém,
nem adhatsz nekem piritóst
vagy vehetsz papírpohárban kávé,
ha kérdezlek, ne felelj, ne bölints, ne éj hozzám.
Csak nézni akarok,
enni, ha üres a hűtő,
birtokolni, tulajdon nélkül,
mint magzat az anyja testét,
és engedély nélkül elmenni valahová.

Rózsa Luca Sára

Valaki az ágyamban (Wannabe) I., 2019

olaj, vászon, 195 × 160 cm

Szalay Álmos

Évforduló

Zöld függönyöm mögött lapozgattam,
mikor hozzám-ért az utánad jövő idő
szaga – milyen lomha lesz. Hiányos:
kép a kerete nélkül. Érezni suhanását,
amint átlengsz az éveken. Most kék-fehér
pamut az ég, lent árnyéktalan kóválygássá
szelídül a tavaly órákig tartó séták körvonala.
A kutya hozzászokik mindenhez. Csak a
bűntudat, ugye.

Az utánad jövő idők nagy témája lesz:
hol vagy éppen, hol talál a reggel? Megfogadom:
nagy túrákba fogok majd, életmódváltás,
rendrakás, fel a hegynek: de ott sem leszel.
Majd azzal könnyíték magamon, hogy
erre gondolok: nem is téged kerestelek, nem.
A túnt, hajnali csöndet kajtattam: mikor
kislisszantam mellőled kávéfőzni, de a félig
sötétben megtorpantam – megtorpantunk.

Együtt álltunk az idővel ágyadnál, és néztünk,
ahogy alszol.

Horváth Imre Olivér

Karantén

Terepterelő, kapakapta csík
fut utcafronttól telekhatárig,
a fölforgatott föld agyagától szurok-
fekete, felette asztmás szél szuszog,

szorul a léceken, és sikít a sík,
sarkán gyér gyep, gyérülő gyík
tikkad, lement az esteste lucsök,
nem tartja takarás, tárnába csurog,

ez a tavasz: táguló göcsörtök, görbék,
kilógó kacsok várják, hogy kikössék
őket, hámló kéreg, visszavágott ág,

kertszerte szóródó makulák, göbcsék
kelnek kikeletben, megzöldül a környék,
bimbót bont a virális világ.

Soltész Béla

Savgerinc

Ahhoz, hogy a „punk sommelier” előjőjön Kellnerből, egy negyed LSD-re volt szükség, és körülbelül másfél órára. Messze lakott, így végül arra jutott, hogy a Westend végében veszi be a bélyeget, és aztán lesétál a Bazilikáig, hogy a megérkezése után még nagyjából háromnegyed óra teljen el, amíg a színpadra lép, és azután üssön be, de aztán a borok fél órával később hozzák is le róla.

Kellner egy online újság kulturális rovatszerkesztője volt, amíg meg nem szűnt a lap. A videóit, amiken a negyvenes, kopaszodó férfi egzaltáltan arról beszél, hogy a neves, villányi vagy egri borász egy kókler, a bora meg egy savanyú, lábvízízű, pállott szar, több százezren látták. Perbe is fogták már emiatt, de végül a közönség védelmébe vette Kellnert, az illető borász pedig elállt a vádtól, sőt egy rövid interjúban azt nyilatkozta, hogy az a bizonyos cuvée valóban nem sikerült túl jól.

A borkóstolóval egybekötött, céges karácsonyi bulit egy skybarban tartották, egy hétemeletes, új építésű hotel tetején. A recepciónál már ott ácsorgott a Levente nevű srác, akivel telefonon meg e-mailben egyeztette az este részleteit. Kellner elővette a számlakönyvét, elintézték a papírmunkát, aztán beszálltak a liftbe, és fölmentek a tetőszintre. Pazar volt a kilátás: a Bazilika, a házak mögött a Vár, a palota kupolája és a Mátyás-templom tornya. Kellner sztorizott, Levente pedig illedelmesen hallgatta. Mostanában, amióta nincs újság, borcímkékre ír szöveget, mesélte, de erotikus chatbotokba is írt már corpust. Mindent írtam már, talán még spam e-maileket nem. Biztos van spam subject szövegíró is, röhögött. *Enlarge your penis and win a Rolex!*

Kellnert nem érdekelte, mivel foglalkozik a cég, de arra kíváncsi volt, hogy milyenek szoktak lenni a céges bulik. Levente egy kicsit habozott, de aztán elmondta, hogy pár éve volt egy olyan, amikor mindenkinek meg kellett csókolnia valakit. Hogy kit, azt egy véletlenszám-generátor döntötte el. Hogy melyik testrészén, azt a megcsókolandó ember.

– Ez jó – röhögött Kellner.

Akkor még jóval kisebb volt a cég, szinte csak IT-sok dolgoztak itt, szabadkozott Levente. Két nő kivételével mind férfi, de a nők is benne voltak a buliban... Most már konszolidáltabb mindenki, ezért is hívtak inkább mást, hogy szórakoztassa őket.

Megjelent a cég vezérigazgatója. – Boldizsár vagyok, nagyon örvendek, sokat hallottunk magáról – hadarta, és már vezette is Kellnert, karon fogva, a nagyterem felé, ahol vagy ötvenen ültek.

– Hölgyeim és uraim, Kellner Attila, újságíró, vagy, ahogy a legtöbben ismerjük és szeretjük: a punk sommelier!

Leukes taps fogadta Kellnert, aki széles vigyorral, jobbra-balra biccentve állt be a fehér abroszos asztal mögé, amin hét palack és hét borospohár sorakozott.

Az első kettőt még elmondta rendesen, hogy milyen fajta és évjárat, bár inkább arról beszélt részletesen, hogy mikor esett nagy hó, mikor nősült meg a borász, és ki rúgott be nagyon a lagzin. A közönség önfeledten nevetgélt. Levente hallotta, hogy valaki hátul arról sugdolózik, hogy na, mikor üt be neki a cucc, mikor kezd el összevissza beszélni.

Tudták ők, hogy Kellner mitől lesz punk sommelier, nem volt ebben semmi titok.

Aztán a harmadik pohárnál Kellner egy kicsit mintha megtántorodott volna, és félbehagyta a mondatot, amit a zöld velteliniről kezdett el. Aztán azt mondta:

– Kerek savak, savgerinc, jó, mi? Ki gondolta volna húsz éve, hogy ilyeneket fogok mondani? Amikor a Grinzinginek a pincéjében basztunk be előadások helyett! Húszévesen még nem az

íze meg az élettani hatásai érdekelték a bornak... Nem ám! Hanem hogy a pénzemből minél jobban be tudjak baszni! Mondhatnám úgy is – emelte fel a mutatóujját –, hogy akkoriban a test tűrőképessége érdekelt, nem a működése.

Ezen mindenki hangosan nevetett. Kellner folytatta.

– Na, ez itt egy kúrós bor. Megiszod, feláll, ilyen egyszerű. Hihetnek nekem: láttam én már ezt-azt, és tudom használni a faszt.

Felhajtotta az egész pohár bort. A közönség harsányan röhögött. – Teljesen készen van – mondta valaki hátul.

Kellner kitöltötte a következő pohárral, és meglögybölte. A szájába vett egy kortyot, gargarizált, aztán hosszan hallgatott.

– Ez egy durva, primitív bor – szólalt meg végül. – Kannibalizmushoz ajánlom, sült embercomb mellé.

Ezen is nevettek páran.

– Vagy nagyon ronda nők megdugásához – tette hozzá Kellner. – Bár persze van olyan is, akin ez sem segít.

Ezen már nem nevetett senki. Halk sugdolózás hallatszott hátulról.

– Ez meg egy mátraaljai bor, Gyöngyösorosziból. Jártam ott nemrég, tudják, mi van ott? Éjjel-nappal üvölt a No Roxa Áj meg a többi. Egy vagy két cigány arról bazsevál, hogy ők a legnagyobb királyok, és mindenki megőrül tőle a lagzikban. Minden szám ugyanolyan. Na, ez a bor is olyan, tizenkettő egy tucat, de jó drága. Gazdag, de primitív fogyasztók szíves figyelmébe ajánlom.

Boldizsár jelent meg a színpad szélén, és integetett Kellnernek. Levente megpróbált észrevétlenül a másik irányból előre jutni.

– Beszéljek inkább a borokról, mi? – kérdezte Kellner. – Hogy melyik jó, melyik nem? Döntsék el maguk. Nekem se mondja meg senki, hogy milyen íze van annak a bornak, amit éppen iszok. Maguk se ezt akarják, hanem röhögni, ez az igazság.

Rózsa Luca Sára

Önsorsrontók, 2016

olaj, vászon, 160 × 190 cm

– Lassan a műsor végéhez közeledünk – mondta Boldizsár. – Nagyon köszönjük Kellner úrnak ezt a szórakoztató bemutatót, és –

– Egyáltalán, tudják maguk, hogy mit jelent az a szó, hogy igazság? – vágott közbe Kellner. – Elmondok még egy sztorit. Egy utolsót. Lehet, ugye? – nézett Boldizsárra, aki kényszerezetten bólintott.

– Képzeljék, a válasom után hónapokig azon agyaltam, hogy mi lett volna, ha ezt vagy azt másképpen csináltam volna. Aztán elhatároztam, hogy bojkottálom a feltételes mód múlt idejét. Soha többé nem mondok olyat, hogy lett volna. Jó, mi? De aztán rájöttem, hogy a feltételes mód jelennek sincs semmi értelme, mert minek beszéljünk arról, hogy mi lenne, ha egyszer nem az van. Kicsit később a felszólító módot is kiiktattam. Legyen ez, ne legyen az? Ugyan! Maradt a kijelentő mód három igeideje, és komolyan gondolkodtam azon, hogy a jövő időt is kinyírom, mert ki tudja, mi lesz, ugye. Sőt, esetleg a múlt időt is, mert... na mindegy. Tudnak követni? Vagy már bebasztak?

A közönség néma csendben ült.

– Köszönöm a figyelmet! – hajolt meg Kellner, és levonult a színről. Levente utánasietett. A teremből taps hallatszott.

Mire Levente utolérte, Kellner már a tetőterasz korlátjánál állt, és rágyújtott egy cigire.

– Pedig még csak most jött volna a java – mormogta.

– Hát... talán ennyi elég volt a társaságnak – mondta Levente.

– Lehet... Van, hogy ennyit bír a közeg. A tiétek ennyit bírt. Jut eszembe, pont tegnap kellett végighallgatnom az unokaöcsém önfényező dumáját arról, hogy nettó hétötvenet keres, mert informatikus!

– Sok munka van abban, hogy egy informatikus hétötvenet keres – vetette közbe Levente.

Kellner egy pillanatra elnémult, de aztán dühösen folytatta.

– Képzeld, abban is kurva sok munka van, hogy ezeket a bohóckodásokat csinálom... meg nettó százharmincért szerkesztetek self-publishing könyveket, hogy hó végén meglegyen... Nagyon rossz könyveket.

– Biztos van, ami jó benne – mondta Levente.

– Egyetlen egy dolog – vágta rá Kellner. – Ez titok, oké? Egy egészen gusztustalan dolgot művelek, saját szórakozásra, tudod, mit? Ki se tudnád találni! Van egy csomó beteg ember, már nem úgy, mint én, hogy aberrált, hanem tényleg beteg... rákos meg ilyenek. És bűn rossz szövegeket írnak, pocskék mondatokat, több száz oldalon keresztül, az életükről, a kórházról vagy, ami még rosszabb, az intelmeiket és a bölcsességeiket a gyerekeik számára... és fizetnek érte, én meg elvállalom, hogy megszerkeszsem. Van vagy negyven ilyen a kiadónál, szerencsére a legtöbb ügyis meghal, mielőtt megjelenhetne... Na, én ezekből lopom ki a legneveltségesebb mondatokat, és lesz belőle egyszer egy színdarab. Na, mit szólsz?

Levente hallgatott. A kivilágított tornyokat nézte a teraszról.

– Ugye, milyen alja ember vagyok? Ennyire mocsok embert láttál még egyet? – kiabált Kellner, és meglökte Leventét, de az szótlanul tűrte.

– Én nagyon tiszteltem magát – mondta végül. – Még régen.

– Mikor volt az a régen? – kérdezte Kellner.

Levente elmondta, hogy gimisként írt egy novellát arról, hogy egy rokkant matematikus és egy életfogytiglanra ítélt bűnöző agyát kicserélik, de a zseniális tudós egy idő után kényelmetlenül érzi magát a nagy, egészséges, új testben, és visszakíváncozik a régi, alig működő testébe. Levente nyert a novellával egy Talentum-díjat, író akart lenni, interjú is csinált vele a tévé, de Kellner akkor, tizenöt éve, amikor ő volt az egyik legmenőbb publicista, ízekre szedte egy kritikában. Sőt, azt is állította, hogy Levente azért nyert, mert a kulturális államtitkár rokona, pedig ez nem volt igaz, csak névegyezés. Levente mindenesetre soha

többé nem írt novellákat, programozó lett belőle, és most itt dolgozik ennél a cégnél.

– És ennyi év távlatából hogy értékeled, én rontottam el az életedet? – kérdezte Kellner.

– Hát... nem, de amikor Boldizsár arra kért, hogy én e-mailezzek magával, azért egy kicsit összeszorult a gyomrom.

– Szerintem nem jártál rosszul ezzel az étellel... vagy lettél volna inkább író?

– Talán.

– Na ne szórakozz! – Kellner megint meglökte Leventét, aki ellentartott, sőt talán egy kicsit vissza is lökött a mellkasával. Kellner megtántorodott, és a korláton is átbillent volna, ha Levente vissza nem rántja.

– Emlékszem a novelládra – motyogta Kellner. – Már amikor az első e-mailt írtad, akkor rájöttem, honnan ismerős a neved. Elég jó volt a sztori ahhoz, hogy elindulj vele a pályán. Gondoltam, oldalba baszlak egy kicsit. Másokkal is csináltam már, csak ők nem szívták így mellre. Ma is publikálnak, szerkesztenek, eszik a száraz kenyeret. Ne sajnáld.

– Majd én eldöntöm, hogy sajnálom-e – válaszolta dacosan Levente.

– Ha gondolod, játsszuk le! – kiáltotta Kellner. Lendületet vett, és a korlátnak támaszkodó Leventének rontott, olyan erővel, hogy úgy tűnt: ha nem áll elé, lezuhan a tetőről, ha meg igen, akkor őt löki le.

Nagyon gyorsan történt minden. Kellner megint érezte a fejében a bélyeget, és azt látta, hogy a helyszínre érkeznek a mentősök, és azonnal felméri, hogy az úttesten fekvő ember gerince eltört, és nyaktól lefelé lebénult. A céges buli résztvevői az utcára tódulnak, de nem mernek közel menni, csak elborzadva nézik a kifacsarodva fekvő testet, és hitetlenkedve sutogják a nevét.

Azt is látta, hogy a szolgálatban lévő mentőápoló öt évvel később a könyvesbolt kirakatát nézi, és tanakodik, hogy mikor hallotta már azt a nevet, ami az egyik könyv borítójára van írva. Belép az üzletbe, kezébe veszi a kötetet, és megborzong, ahogy a szerző fényképét meglátja. A diktafonba mondott bestsellert az a nyaktól lefelé megbénult ember írta, akit öt évvel korábban a Hercegprímás utca aszfaltjáról emeltek be a mentőautóba. Kellner próbálta elolvasni a nevet a borítón. Először úgy tűnt, hogy a saját nevét látja, aztán meg úgy, hogy Leventéét.

– Jól van? – hallatszott Levente hangja.

Kellner kinyitotta a szemét. Még mindig a tetőterazon volt, a korlát mellett feküdt kiterülve. Négy-öt ember állt fölötte, és szánakozva nézték.

Kellner egyelőre nem tudott válaszolni, ahhoz túlságosan erős volt a hányingere. Újra becsukta a szemét, hátha akkor tovább hallucinálhatja a történetet, amit látott, de a képek már nem jöttek vissza.

Csala Károly Vencel

Szemben velük

Térdmagas a hó,
idegenül mozgunk a tájban.
Magunk mögött hagyjuk
az utolsó várost is,
vagy birtokba vesszük.

Máskor meg éppen
szabadulnánk a gondolattól is,
de ez nem csak rajtunk múlik.

Az egyszárnyú ablak mögött
még egy ideig figyelemmel kísér minket.

Fényben remegnek az ágak,
a fehérség megváltoztatja a dolgokat,
ahogy ráhajol az utakra,
nem is tudjuk, mihez igazodunk.

Idővel megértjük a szándékokat,
aprólékos feljegyzéseket készítünk,
mielőtt elfelejtenénk az egészet.

Ha csak egyszer is
megfordulunk.

Belsőépítészeti megoldások

Képtelen volt levetkőzni a gátlásait,
valami látszatelfoglaltság után nézett,
mint korábban többször,
a leégett nyaralót
próbálta felépíteni a belvárosban.

A kötelekkel hozzáerősített,
Bauhaus részlet
a lezáratlanoknál kering,
mondhatni állandó veszélyt jelent
a hétköznapi teendőkre nézve.

Váratlan fordulatok
hozhatnak új lehetőséget,
az egykori ipari épület
két hete ügyvédi irodaként működik
a csillogó hasábok között.

Rózsa Luca Sára

Cím nélkül (a Paradicsom [Abszurd] sorozatból), 2020

olaj, vászon, 30 × 55 cm

Kertai Csenger

Balaton

Megvan a lehetősége, hogy minden elromlik,
pedig a pazar panoráma eddig valami megnyugvásfélét nyújtott.
Ne bennem nyugodj meg – mondja a vitorlás, egyedül, a tó közepén,
nyugodj meg magadban, hogy bármi, bármikor elromolhat.

Előtted víztükör. De mennyi más dolog is.
Repedések a kőben, zszibong benne milliárd élet,
amiről nem tudsz, amihez nincs közöd,
pedig élet van a kő alatt, a kutya lomha fülvakarása közben
szállnak a bolhák.

Csodaszép a Balaton – úgy mondod ezt,
hogy már az urbánus környezetbe vágysz vissza,
emberibb az izzadás a betonrengetegben,
mint itt, kabócák és lugasok között.

Új látképet kreálsz magadnak, új panorámát,
szétdobált könyvek, megszáradt maradék izzad
füledt, tetőtéri szobában.

Itt érzed jól magad,
nincs vékony, táncoló fénycsík
a Balaton közepén, ami egybeolvad szembe Tihannyal,
itt a szép újra kegyetlen, két Cataflam kell a fogfájásra,
érzed, a test így tiltakozik,
nem kell neki a szép, csak a rontás.

Balatontól el, sikátorba vissza,
ahol nincs hullámszó, napáztatta kemikália,
ami csak hólyagokat hagy a nyelven.

Messze a szép Balatontól,
otthon egyedül vagy.
Reped a csempe,
az erkélyen
csenevész gizgazok növekednek.

Kata

Hány szárnycsapás az illatod?
Megmértem az utad hozzád,
hogy hova rejtet előlem
a szennyes ablaktáblák mögül
folyton kitüremkedő napfényt.

A virágos polc mögött,
az árnyékos ottfelejtett mocorgásai
adnak hírt a tegnapi rendetlenségről,
hogy végre kimondtad:
a bőrödet felsértő, dermedt szilánkokból
formázódó sziluett tökéletes némaságban takarózik
a hétköznappal.

Ma nem vagy egyedül,
reggelre rendbe szedte magát a lakás,
kint, a gangon pedig,
ahol eddig gyűlt a csikk meg a szemét,
most hangos búzatáblák nyiladoznak.

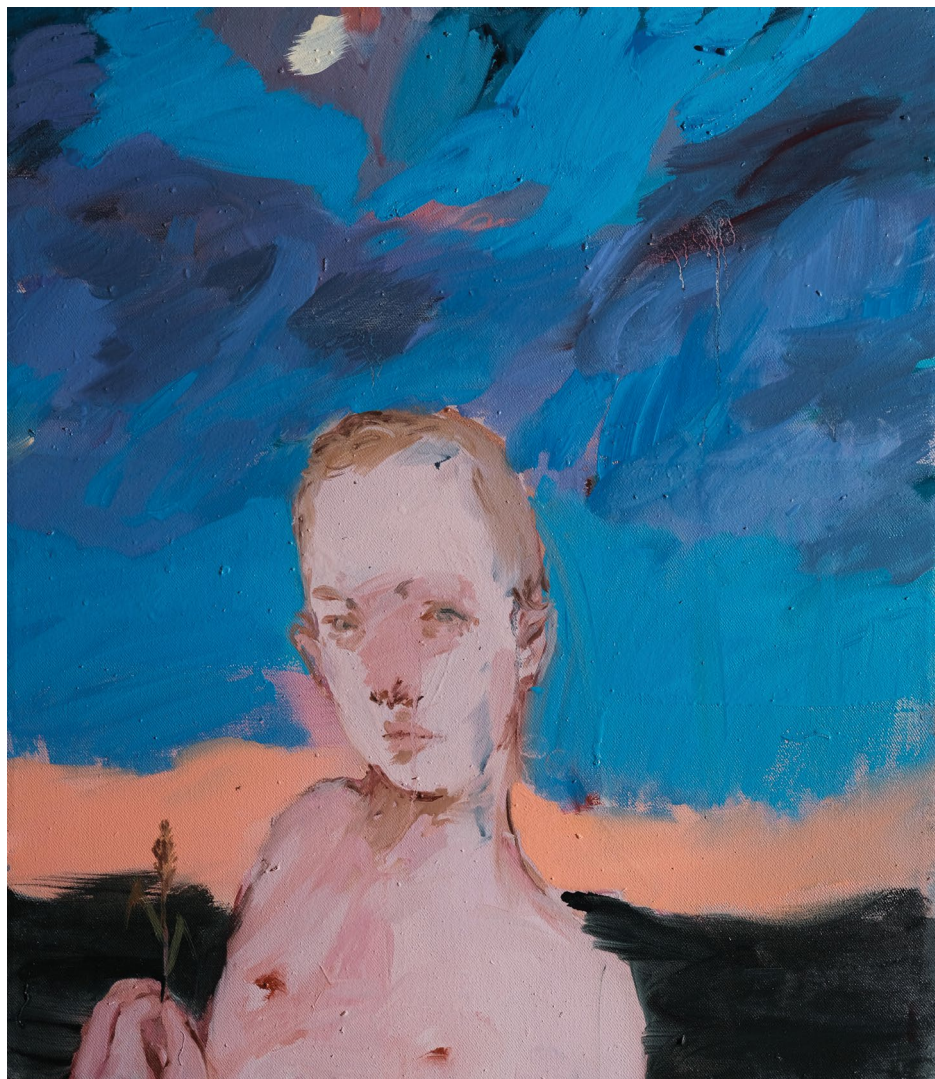
Semság Tibor

24 óra

Hagyhatnám ezt a 24 órát, ahogy találtam.
Valóban: hallgathatnék a hangra,
ami minden kényszeres izgágaságot, minden fölös erőfeszítést
jóleső lemondással nyesne le,
mint amikor egy idősebb, rokonszenves pályatárs véleménye
keretezi át az ember napok óta tartó kételkedését.

De félek, hogy egygé válok a programmal:
egyszerűen végrehajtják az életem,
mint egy műveletet,
az egyhangú napok sora nem sor,
csak egyetlen elnyújtott tudatot kapcsolnak ki és be,
újra meg újra,
egyetlen áporodott kedd álcázza magát,
az apró változásokkal, fenemód másnak.

Hagyhatnám, de akkor mi maradna
a meghaladás mítoszával:
nem pont a szorongás, hogy nem vagyok
elég így, bizonyítékok nélkül,
vesz rá majd egyszer arra,
hogymás szavakat formáljon a száj?
Hogymás a láz más arcot öltön?
A szarv végre nekiiramodjon
a teljes változáshoz kellő kitöréshez.
De akinek ennyire fontos a birtoklás,
akinek ennyire fontos, hogy minden
szilánkon tükröződni lássa önmagát,
az vajon akarja-e látni egy másik élet (rejt)jelét
dobogni a képernyőn
– mégis hozzá tartozóan?

Rózsa Luca Sára

Cím nélkül (Mamának) (az Eszképizmus sorozatból), 2020
olaj, vászon, 50 × 70 cm

Szabados Attila

Klementin

Rohadt meleg van – mondja anyám. Alig terjed a hangja, rágyújt az erkélyen.

A változókorban veszélyes arra kérni, hogy érezzen együtt másokkal, pedig magától mindig jól megy neki.

Az elhagyott bankkártyám miatt kellett telefonálni. Letiltottam – mondja a férfi, nyugtató hangja volt, annyira, hogy megkérném, még beszéljünk. Kitöltené a kérdőívet? – kérdi.

Anyámnak akartam panaszkodni. Hazafelé a lépcsőt mászom, de egy cikk klementinen megcsúszik a sarkam. A könyököm felhasad. Mitől vérzel? – kérdi fenn. Megcsúsztam egy klementinen – mondom. – Az mandarin, te szerencsétlen.

Szemölcs

A borotvával nagyon vigyáztam,
családi örökséget nem illik
megrongálni, de a hőséget
csupaszon könnyebben viselem el.
A házban mindenütt macskaszőr,
ha tehetné, teljesen levedlene,
a kertbe is csak a meggyfa árnyékáig
fut, a föld ott hűvös, mint egy sírkő.
Ha megunja, legyek után kapkod
a mancsával, egyet beszorít
a karmai közé, hirtelen elengedi,
akár egy gyerek. Felemelt karral
állok a tükörben, kezemben
a borotvával, óvatosan húzom
a pengét, a macska biztosan fog
legalább egy tucat legyet. Valami
koppan a tükrön. Apró, hozzátapad.
A mosdó foltos a vértől. Másoknak
akár évekbe is telik túladni a családi
örökségen.

Masszi Bálint

A barlang

akkor láttam először Baranyai professzort, amikor a négyszáz-tizenhármás előadóba érkezett meg, tíz perc késéssel, amikorra már mindenkinek, így nekem is kényelmetlenné váltak a keményfa padok, volt, aki már fel is állt, és úgy beszélgetett, hátat fordítva a lépcsőzetes soroknak, amik körbeölelték az előadói arénát, közepén a hatalmas, négyosztatú, csigás rendszerű táblával: megviselt szerkezete egy tizenhárom éve húzódó közbeszerzés lezárultára várva eresztgette sikolyait az éterbe, így legfeljebb az eléhúzott vetítőlámpával együtt lehetett érdemi hasznát venni. az egyetemi hallgatók között megingathatatlan igazságként terjedő urban legend híveiként, miszerint ha és amennyiben a tanár több, mint tíz percet késik, az óra „hivatalosan is” elmarad, többen már a telefonjaikat nézegették: ki a zsebből, megnéz, vissza a zsebbe, hátha ezzel a mozgulatsorral felgyorsítható az idő múlása, és, amikor már csak pár pillanat volt hátra az áhított tíz perc jelentette szabadságig, volt, aki a táskáját is a vállára vette; két lányt nagy nehezen tudtam csak elengedni magam előtt a padsoromban, mert bár lehet más az általános vélekedés ezzel kapcsolatban, nem feltétlenül kellemes, ha az ember arcába nyomul valaki másnak a fenéke, főleg, ha közben még táská is van az illetőnél, amivel arcon vág, aztán megfordul, hogy sietve elnézést kérjen, ezért megint arcon vág, mindezt csak azért, hogy a tizedik percben már lehetőleg az előadó hátsó kijáratánál állhasson, kiszurránásra készen. nem mozdultam, nem néztem a telefonomat, tudtam, hogy meg fog érkezni, mesélték, hogy mindig megérkezik, így vagy úgy, és ezen nem változtatott az a légkör sem, ami lassan eluralkodott a tavaszi fényben fürdő előadótermen: egyszer ott voltak az előbb említettek, a rezgők, a zsongók, a zsiszegők,

akiknek – nem elítélhetően – az előadás csak egy (vagy kettő vagy három vagy öt, erre nem emlékszem már) könnyű kreditet jelentett, amit különösebb erőfeszítés nélkül begyűjthettek már a részvétellel, márpedig a részvétel számukra lényegében az első tíz percet jelentette, ha azon túl vannak, tanár nélkül, akkor az egészen túl vannak tanár nélkül, ez pedig minden gond nélkül megért tíz perc izzadást a lakkozott padokon, amik hozzátapadtak az ember bőréhez; másodszor pedig ott voltak a csendben várakozók, a márványmerev gondolkodók, a lassú-vízként-partot-mosók, akik ugyan hasonlóképpen tisztában voltak a tanári késés által felkínált lehetőséggel, de mégiscsak szerettek volna legalább egy pillantást vetni a híres-neves Baranyaira, ha már egyszer felkeltek reggel, és szörnyű kínok között behullámoztak az egyetemre, ráadásul egy névsoros előadásra, ahol még a gyengébb képességű előadók is képesek lehetnek kiszűrni, ha ugyanaz a hang már másodszor mondja, hogy „jelen”. az egyetemi hallgatók világöröme és világbanata egy tőről fakad: olyasfajta magas amplitúdójú rezgés, amivel csak a legnagyobb egyéniségek képesek megküzdeni, és valamiféle koncentrált figyelemmé tompítani azt. Baranyai, ő ilyen volt.

láttuk már korábban is a folyosón sietni, láttuk az egyetem honlapján az életrajzát, láttuk a tanszéki szobája előtt a vizsgától rettegő diákokat, hallottuk a pletykákat a különös tanítási módszereiről, és ezekből a legendákból egy kusza kép rajzolódott ki egy olyan emberről, akinek szellemi képességei vagy olyan magasságokban szárnyalnak, ahová földi halandó egy évszázadban csak egyszer bocsáttatik, vagy pedig olyannyira kategorizálhatatlan gondolathálókkal beszóttek, hogy mindenkinek hasznosabb zseninek kikiáltani, mint kiátkozni: a balladai homályba és zen tanításokba burkolt gondolatok ugyanis remek hivatkozási alapot jelenthetnek bármely akadémikusnak; kérem, én ezt a zagyvaságot egyenesen a Baranyaiból vezettem le, inentől ki az, aki a hitelességemet meg merészeli kérdőjelezni,

amikor a professzor ezen és ezen írása vagy ezen és ezen előadása során elhangzottakból könnyedén igazolható, hogy igazam van, mert, ha nekem nincs igazam, akkor a Baranyai mégiscsak egy haszontalan smokk, és az nem lehet, hogy az legyen, mert egyetemi katedrát olyanok nem kapnak. Jolly Joker, az volt Baranyai professzor, és, ha ezen szerepével tisztában is volt, hát nem foglalkozott vele, ahogy nem foglalkozott egyébként a megjelenésével sem: a klasszikus örült professzor minden attribútumával felvértezte magát, mintha az univerzum, köszöni szépen, élni szeretett volna a sztereotípiák biztosította egyszerűsítés minden lehetőségével; az örült professzor, az legyen örült professzor, felesleges ezzel kapcsolatban úri cicomákba bonyolódni. az ápolatlan, a száj környékén dohánytól sárgult, egyébként hófehér szakáll úgyis csak amplifikálja a bölcsességet, Arisztotelésztől a Jóistenig bezárólag a borotválkozás mindenképpen visszavesz a mondanivaló hitelességéből, tehát, mint ilyen, elvetendő tevékenység, még akkor is, ha Nietzsche megelégedett a bajusszal is (na de milyen bajusszal! az a tömörség! az a sűrűség! tiszteletre méltó), Kant maga pedig nem átalott borotváltképpé lenni. egyszer ott volt tehát a kötelező szakállzat, amihez karikaturisztikusan kopasz fejtető társult, szintén a bölcsesség isteni megnyilatkozásaként, egyben lemondatra viselőjét a világi hívságok gyakorlásáról, aztán persze, hogy egyebekben a professzor úr kivel vagy kikkel, illetve leginkább kikkel nem gyakorolt világi hívságokat, különböző elméletek terjedtek, amiket sem megerősíteni, sem megcáfolni nem vette a fáradságot, merthogy minnek is vette volna, amikor a földi hús múlandóságát felesleges még külön is kitüntetni az érzékek figyelmével, annyira érdektelen lábjegyzetei a létezés Nagy, Rejtett Igazságának; amelyhez a kulcsot, mivel más lehetősége nem volt, természetesen Baranyai professzor birtokolta, és süllyesztette jó mélyre a kíváncsi szemek elől az általa felváltva hordott két garnitúra tweedöltöny valamelyikének leg-

belsőbb zsebébe: ha szerda előtt voltunk a héten, akkor a világosbarna szett szolgált menedékéül, ha szerda után, akkor a sötétbarna; az ingeit már sűrűbben váltotta, de, ha valaki rááldozta volna az idejét a professzor ruhatárának feltérképezésére, nem kellett volna nagy adatbázissal dolgoznia.

tekintve, hogy kedd délelőtt volt, világosbarna álcájában trappolt be az előadóba, kilenc perc ötvennyolc másodperccel a kiírt kezdés után, nem sok figyelemre méltatva a meghallgatására összegyűlteket, akik egyből elcsendesültünk, a kifelé ácsingózók lehorgasztott fejjel és megadóan ültek vissza a pad-sorokba, a beletörődők pedig, nos, beletörődtek; a professzor pedig, ha észre is vette a különböző hangulathullámhosszokat, ennek nem adta jelét, viszont sajnos annak sem, hogy beszélni kívánna, hanem ahogy bejött, azzal a lendülettel fordult az előadóból nyíló szertárhelyiség irányába, és a szemét annak ajtajáról egy pillanatra le nem véve, öles léptekkel megindult felé, hogy aztán lenyomja a kilincset, belépjen a szertárba, és magára zárja az ajtót. ha mindeddig különböző hullámhosszokról is beszélhattünk, most aztán nem volt kérdés, hogy minden érdeklődés, minden kommunikáció szépen egységesült abban a felismerésben, hogy ez nem normális, ez az ember, viszont, mivel ez eddig nagyjából köztudott volt, a nemnormalitásának közvetlen tapasztalása eleve felülírt minden meghökkenést, és az élmény, miszerint a nagy Baranyai az előbb zárkózott be az előadói szertárba, az élmény, ami a jelenlévőknek ettől a jeles pillanattól kezdve életük végéig viszonyítási pontként fog szolgálni a téridőben, akár házibulik zshivajába beleharsogott sztorikban, akár doktori disszertációk alapjául szolgáló megvilágosodásélményekben merül ki, mindenképpen jelentős tapasztalás, ami jelenértékén addig is, míg majd kiszíneződik és megdicsőül, nem jelentett mást, mint zavart egymásra tekintgetéseket, és az abba vetett hitet, hogy a helyzet majd egyszer csak magától megoldódik, illetve helyzet sem lesz, mert a professzor

nyilvánvalóan figyelemfelkeltő felütésnek szánta ezt a produkciót, semmi másnak, és mindjárt kiront a szertárból, hogy beavassa sokkolt nézőközönségét a szertárba bújás felsőbb szférákban rezonáló értelmébe. ez azonban nem történt meg, és hosszú percekig nem történt semmi más sem, már azon kívül, hogy érezni lehetett a szabadság reményébe továbbra is erősen kapaszkodó, tízperces társaság részéről a mozgolódást, ami abból a gyarló gondolatból táplálkozott, hogy ha ez itt most onnan nem jön ki, akkor márpedig nincs előadás tartva, és ha nincs előadás tartva, akkor arról hiányozni sem lehet, és ha nem lehet hiányozni, akkor az pedig igazolt jelenlét, és ha igazolt jelenlét, az pedig kredit, és a kredit, főleg, ha ilyen olcsó, akkor boldogság; a boldogság pedig nagy motivátor – a gondolatot tehát tettnek kellene követni, de milyen tettnek, ezen morfondíroztak most a tízpercesek, mert csak meg kellene győződni a dolgok mikéntjéről, valamiféle hivatalos megerősítést szerezni az ad hoc konstruált logikai lánc valóságáról, pontosabban valóságáról, mert anélkül mit sem ér az egész, csak gondolatkísérlet, gondolatkísérletekre pedig a tanulmányi osztály a legritkább esetekben sem vevő, viszont, ha azt akarják, hogy igenis meglegyen a katedra áldása a részvételükre, akkor a katedrát talán elő kellene valahogy csalogatni a barlangjából és legalábbis egy rövidke kinyilatkoztatást kérni tőle azzal kapcsolatban, hogy akkor ez most mégis micsoda, ami történik, mert, ha ez maga az előadás, illetve a professzor úr annak szánja, akkor köszönik szépen, de az ő fogalmi kereteikbe és minden bizonnyal a tanulmányi osztály bigott fogalmi kereteibe sem fér bele, akkor pedig nincs előadás, és ha nincs előadás, akkor – és így tovább, tehát a lényegi kérdés, hogy előad vagy nem ad elő, kvalifikál-e vagy nem kvalifikál, képez vagy nem képez, és az egyetlen, aki ezt a kérdést minden kétséget kizáróan eldönthetné, bent kuksol a szertárban, és ezt meghaladóan szándékai, ezáltal akarata, kifürkészhetetlen. talán szólni kéne valaki-

nek – jegyzi meg valaki félhangosan a harmadik sor környékéről, olyan csodálkozó hangon, amibe gyönyörűen összesűrűsödik a helyzet minden bizonytalansága és reménytelensége, igen, *valakinek* szólni kellene, mert a Valaki, az mindig kellő autoritással és határozottsággal felruházott, aki azonnal képes átvágni ilyen gordiuszi csomókat, mint a tanár a szertárban, a Valaki az az egyszerre távoli és egyszerre közeli megoldás, amibe minden további nélkül kivetíthető önmagunk összes tehetetlensége, és a Valaki, az úgy gyúri maga alá a tehetetlenséget, mint a tavaszi napsugarak forrósága az egyre türelmetlenebb, fiatal testeket. Valakinek szólni kéne, valamit tenni kéne, a cselekvés iránti vágy egyre sűrűsödik, és sűrűségében tehetetlenül borul rá az első sorban ülőkre, akiktől mind a kijárat, mind a szertárajtó alig pár méterre van, és egyébként is, aki feltűnősködik azzal, hogy az első sorba ül, az vállalja csak az ezzel járó többletfelelősséget is, még akkor is, ha senki nem láthatta előre, hogy az egy ilyesfajta kvázi *actio popularis*ban kell kiteljesedjen, hogy szólni kell Valakinek, de hát ez van, a felelősség nem játék, ezért egy bátrabb kolléga, érezve a nyomást, kimászik az első padsorból, és a spártai harcosok elszántságával megindul a szertár felé, mert hát mégiscsak, mielőtt szólnánk Valakinek, talán illene a professzornak magának jelezni a helyzet abszurditását, de legalábbis meggyőződni róla, hogy továbbra is a szertárban van-e, mert ha nem, az egészen új távlatokat nyit meg a jelenlévők már most is követhetetlen egyensúlyozásában a valóság és a képzelet között. mielőtt azonban a Szándék Elszánt Nagykövete célhoz érhetett volna, a tábla elé feszített vetítőlámpán megjelent maga a prof, láthatóan továbbra is a szertárban kuksolva és a telefonja előlapi kamerájába bámulva, amit ezek szerint sikeresen kötött össze az előadóban szolgálatot teljesítő projektorral, és ennek láthatóan maga is örült, bár a hatást nyilvánvalóan nem láthatta, csipkebokor szakálla mögött hatalmasakat tátogott, és a szemöldökét emelgette, ins-

tant kuncogást kiváltva a hallgatóság kuncogásra hajlamos tagjaiból, illetve elérve, hogy az előbb még egy világmegváltó küldetés végrehajtójaként magára tekintő hallgató visszahelyezkedhessen hétköznapi szerepkörébe, és, bár talán kissé csalódottan, de azért a felelősség elillanásától megkönnyebbülve visszaüljön a helyére, és – mint mindenki – a vetítövászorra szegezhesse a tekintetét.

– be akartak jönni, mi?

kérdezte végül a pixeles félhomályban lebegő mikulásfej, hogy aztán maga is nevetni kezdjen, felszabadítva ezzel az előadóterem minden eddigi rezgését könyörtelen feszültségéből, kevésbé barokkosan fogalmazva: kitört a röhögés, és percekig tartott, mire többé-kevésbé elült, hogy újra feszült csend lépjen a helyébe, mire Baranyai megtörölgette könnyesre nevetett szemét, másik kezével feljebb emelte a telefont, és alulról a kamerába kacsintva csak annyit mondott; jegyezzék meg örökre, minden akkor romlott el, amikor mások is bejöttek a barlangba.

Rózsa Luca Sára

Boa a paradicsomban, 2021

olaj, vászon, 250 × 200 cm

Nem kell mindig úri cicoma

Masszi Bálint *A barlang című szövegéről*

Az örült, bogaras és zseniális egyetemi professzor, akiről mindenki tud mindent, de senki nem tud igazán semmit. Szakállas, öregedő torzonborz, igénytelen, hiszen egy zseni miért adna a külsejére. A valóság magasabb szféráiban mozog, mintsem ruhatárával, időpontokkal foglalkozzék. (Ha követnénk, azt vennénk észre, csinálni sem csinál semmit.) A katedra outsider figurája, egy ürge, rajonganak érte, félnek tőle – kit hogy talál meg a legenda, esetleg a valós tapasztalat. Aktuális lapszámunkban Masszi Bálint *A barlang* című prózáját ajánljuk.

Majdnem sztereotip és klasszikus alak Baranyai prof. Persze a szerző is tudja ezt, és igaza van, hát miért ne lehetne egy irodalmi alak sztereotip, az archetípus az archetípus, a társadalom a történelem archetipikus alakjaiból áll össze, vagy csak így gondolunk (jótékony hazugság, ún. „narratíva”) a körülöttünk lévő emberekre, és mindenki egyforma, mindegy.

Nem kell mindig kényszeresen új a nap alatt, hát az életben sincs új a nap alatt, miért pont *A barlang*-ban lenne másképp: „a klasszikus örült professzor minden attribútumával felvértezte magát, mintha az univerzum, köszöni szépen, élni szeretett volna a sztereotípiák biztosította egyszerűsítés minden lehetőségével; az örült professzor, az legyen örült professzor, felesleges ezzel kapcsolatban úri cicomákba bonyolódni”. Baranyai prof Homérosz vagy Arisztotelész, valamelyik sztoikus és a *Vissza a jövőbe!* Docjának vegyülete, aki mint prof, egyetemi díszkövület, könnyed játszmákat űzhet a sumákolásra, megúszásra játszó egyetemi polgársággal és a kollokviumok egyes csoportjaival, melyekről Masszi Bálint találó kaszttétképet készít. Ott vannak a *rezgők*, a *zsongók*, a *sziszegők*, a *márványmerev gondolkodók*, a *lassú-vizként-partot-mosók*, a *kifelé ácsingózók* meg a *tízperces társaság*, és mind egyet akar, kreditet, megúszni a

kollokviumot, minél előbb távozni az előadóból. (Ki ne ismerne itt magára?) Az urban legend, „miszerint ha és amennyiben a tanár több, mint tíz percet késik, az óra »hivatalosan is« elmarad”, A *barlang* bonyodalomképző alapja (a diákság reménymítosza), hiszen Baranyai prof valószínűsíthetően tisztában van maga is a legendával, bár ki tudja, igaz-e, nem igaz-e egyáltalán. (A Tanulmányi Osztály bizonyosan.) Ilyen a jó legenda. Így hát 9 perc és 58 másodperccel az óra kezdete után mégis megjelenik a színen, mégsem oldódik meg semmi. Csak a *rezgők*, a *zsongók*, *zsiszegők*, a *márványmerev gondolkodók*, a *lassú-vízként-partotmosók*, a *kifelé ácsingózók* morgólnak és szitkozódnak magukban, hogy akkor most mégis lesz óra, a tízperces társaság csalódva ül vissza helyére. Masszi Bálint érzéketlenül számol be az előadó hallgatóságának kedélyállapotváltozásairól, úgymint várakozás, remény, csalódás, beletörődés, feszült figyelem, izgalom, kíváncsiság. Egyik érzelmi állapotot sem kell komolyan vennünk, alig van mondata, hol ne éreznénk finom iróniáját. Apró részletek és esemé-

nyek jelentőségét felnagyítva ironizál a hallgatóságon, várakozásainkon, tétovaságukon: „igen, *valakinek* szólni kellene, mert a Valaki, az mindig kellő autoritással és határozottsággal felruházott, aki azonnal képes átvágni ilyen gordiuszi csomókat, mint a tanár a szertárban, a Valaki az az egyszerre távoli és egyszerre közeli megoldás, amibe minden további nélkül kivethető önmagunk összes tehetetlensége”. Ez a Valaki igazából az élet minden területén lesben áll, sokszor saját magunk életét illetően is várunk a Valakire, aki mindent megold, helyettünk is. Az örült, kiszámíthatatlan zseni archetípusának bármennyire is megfelel a prof, az akadémikus működés helyenkénti elefántcsonttornyos sznobériája, lózungjai és blöffjei is ironia és humor tárgyává lesznek: „a balladai homályba és zen tanításokba burkolt gondolatok ugyanis remek hivatkozási alapot jelenthetnek bármely akadémikusnak; kérem, én ezt a zagyvaságot egyenesen a Baranyaiból vezettem le, innentől ki az, aki a hitelességemet meg merészeli kérdőjelezni, amikor a professzor ezen és ezen írása vagy ezen és

ezen előadása során elhangzottakból könnyedén igazolható, hogy igazam van, mert, ha nekem nincs igazam, akkor a Baranyai mégiscsak egy haszontalan smokk”. Jól oldja meg a szerző a figura megalakítását: teremt egy archetipikus alakot, nincs vele gondunk, ismerős, finoman ironizál vele, rajta, burkoltan kritizálja őt is, közegét is – így azért összetett a prof figurája, ennyiben az archetipus is komplexsége válik. (Mindez nem vonja vissza annak a humoros belátásnak az érvényét, hogy nem kell mindig új cicoma!)

Hosszú évszázadokra vezethető vissza a magyar tradíció szakáll- és bajuszfétise. Az arcszörzet a férfiaság, az ész, a rátermettség, a megbízhatóság örökös jelölője, külön fejezeteket lehetne szentelni annak, hogy a különféle bajusz-típusok milyen jellemről tesznek tanúbizonyságot. Masszi sem újít ezen a tradíción, bár nem csak magyar kuriózum az arcszörzet fétise, a szakáll minimum a preszókratikus korszak óta a bölcsesség maga: „Arisztotelészétől a Jóistenig bezárólag a borotválkozás mindenképpen visszavesz a mondani-való hitelességéből, tehát, mint

ilyen, elvetendő tevékenység, még akkor is, ha Nietzsche megelégedett a bajusszal is”. Újabb ékes bizonyítéka, hogy a professzort komolyan kell venni, főleg, ha olyan szentenciózus mondatokkal kápráztatja el hallgatóságát, minthogy „jegyezzék meg örökre, minden akkor romlott el, amikor mások is bejöttek a barlangba”. Miért? Platon barlangjára gondol esetleg? Alkata nincs messze a görög filozófusokétól, mármint ahogy elképzeljük őket. A barlang lenne a remeték paradicsoma, amit kénytelenek megosztani másokkal? Vagy csak értelmetlen vicc? Blöff? Nem tudjuk meg. De a prof, amint megszólal, ahogy kivetíti magát a vetítövásznonra, inkább tűnik csak bogaras tanárnak, aki bármire képes egy jó viccért.

Masszi Bálint prózája jó aránnyal ötvöz különféle esztétikai minőségeket, érti és tudja az iróniát használni, mely gyakran alapul kulturális összefüggéseken, referenciákon. Nem válik cinikussá (hiszen csak ironikus), kritikája éppen annyira észlelhető és stabilizálható, amennyire szükséges. Humora és atmoszférateremtő képessége külön kiemelendő, ahogy sokszor

ismétlésre, logikai következtetések szerkezetére hajazó, hosszú mondatai, melyek sodró prózaritmust

alakítanak ki. Ilyen a jó próza: minden a helyén, kellő mértékben, és: semmi felesleges cicoma.

Mizsur Dániel

Festmények a Paradicsomból, ahonnan Isten nem űzte ki idejében az embert

Interjú Rózsa Luca Sára képzőművésszel

VERESS DANI

Kevés tekintetben lehet klasszikus megközelítésűnek nevezni a képeidet, miközben a művészettörténet két alapvető hagyományát élteted tovább azáltal, hogy olajjal és emberalakokat festesz. Aki valamennyire figyeli a kortárs képzőművészetet, az tudja, hogy az azonosítható trendek egyike éppen a figurális festészet újraemancipálódása azon a szintéren, amit a 20. század nagy részében az absztrakció és a konceptualitás fölénye határozott meg. Arra vagyok igazán kíváncsi, hogy te miért vonzódsz az alakábrázoláshoz, de előbb meg szeretném kérdezni, hogy sze-

rinted a mai művészet egészét tekintve miért ennyire népszerű ismét a figurális?

RÓZSA LUCA SÁRA

A modern művészetben annyira el akartunk szakadni a képiségnek ettől a formájától, annyira erősen törekedtünk arra, hogy „alkossunk bármit, csak ilyet ne”, hogy el kellett jönnie a reneszánszának. Egyébként érzésem szerint most a digitális kultúra és konkrétan a digitális festészet jelenti a legerősebb trendet az ábrázoló festészetben belül, és mintha a fősodor ismét távolodni kezdett volna a figurális egyéb megjelenéseitől.

De a nyitottság, a visszatérés lehetősége mindig meg fog maradni, mert elemi módon kötődünk a festett alakokhoz, mint minden olyan formához és jelenséghez, ami a művészettörténetben vissza- és visszatér. Lehet, hogy csak én gondolkodom egyszerűen erről, de szerintem a figurák halhatatlanságának a titka mindössze annyi, hogy könnyű kapcsolódni hozzájuk. Ahogy érzelmi reakciót vált ki belőlünk egy másik ember, ugyanúgy könnyebben tudunk kapcsolódni egy olyan képhez, ami egy embert, egy hozzánk hasonló valakit ábrázol. Egyből bele tudjuk magunkat helyezni abba a szerepbe, amiben az a figura van, és inentől kezdve jobban megértjük azt is, ami körülötte történik.

Ugyanez a magyarázata annak is, hogy személyesen te miért vonzódsz az emberábrázoláshoz?

Valóban talán egy képet festettem valaha, amin nincs ember. Sőt, sokszor gondolkodom rajta, hogy de jó lenne ezt legalább egy kép erejéig abbahagyni, mert van, hogy megfulladok én is attól a hústömegtől, ami körülvesz. Mégse tudok nekilátni. Hogy miért, azt nem

tudom százszázalékosan megfejtetni. Azt hiszem, a háttérben egyrészt az állhat, hogy alapvetően foglalkoztatnak a lét kérdései, amelyek kizárólag egy emberi szűrőn keresztül értelmezhetők. Ezért adott, hogy magát az embert, a testét használjam ezeknek a kérdéseknek az ábrázolására. Másrészt nagyon szeretem a testet mint formát. Szerintem hihetetlenül gazdag terepet ad a kifejezésre, kezdve az arányoktól, a mozdulatoktól, egészen addig, hogy fel lehet öltöztetni az alakokat.

Itt muszáj közbeszólnom, mert ehhez képest a figuráid szinte mindig aktok. Ha ekkora kifejezőerőt tulajdonítasz a test és a ruha kapcsolatának, akkor miért nem öltözteted az alakjaid többször?

A meztelenség állapotában vagyunk a legsebezhetőbbek, a leginkább önazonosak, akkor tárulkozunk ki a leginkább. Illetve az elmúlt években nem szerettem időben elhelyezni a figurákat. Márpedig onnantól fogva, hogy ruha kerül rájuk, az rögtön beazonosítható, hogy mikor, legalábbis, hogy melyik században élhettek. Pont azért, mert – mint mondtam

is – el-telek a hússal egy idő után, tényleg jó lenne néha ruhát adni rájuk, de valahogy erre sem visz rá a lélek. Ez nem csak az öltözetre, hanem a tárgyakra is vonatkozik. Bár nagyon tudok haragudni a mobiltelefonokra, és ezer okom lenne arra, hogy telefonokat fessek, de azt érzem, hogy nincs helye a képen, mert akkor kiesne ebből a meghatározhatatlan idősíkból.

Megfogalmaztad, hogy szereted a testet mint formát, viszont a legtöbb alakod nem igazodik semmiféle testeszményhez. Hol találkozol olyan alakokkal, amelyeknek a hatása alá kerülsz?

Mindenekelőtt magában az életben. Megfigyeltem magamon, hogy simán átmegyek úgy egy városban, hogy csak az embereket nézem, és észre sem veszem az épületeket. Ez egészen ijesztő mértékű lehet. Például egy fél éve használtam már azt a műtermet, amiben most is vagyunk, amikor rájöttem, hogy nem tudom, milyen színűre van festve a homlokzat.

A társművészeteket az utóbbi időben kevésbé figyelem, de fotó-

kon, többek között divatfotókon, látok szép dolgokat, és kifejezetten figyelem a testet. Óriási hatással van rám Borisz Mihajlov, akinek hommage-t is festettem: a kedvenc, háromalakos piétámat, ami az egyik harkovi hajléktalanokról készített fényképére reagál. Vonzanak a japán Araki és a fiatalon elhunyt, kínai fotós, Ren Hang meztelen testeket szimmetrikusan rögzítő képei. A divatfotó világából pedig leginkább Michal Pudelka, tőle is különösen a szimmetrikus, rendbe szabott felvételek. Most, a válasz végére érve jövök rá, hogy mindenki fotós, akit felsoroltam...

Ők – Mihajlov kivételével – mese-szép vagy különleges modelleket fotóznak. A saját alakjaid viszont finomabban vagy radikális módon, de egytől-egyig torzak. Ennek ellenére szépnek látod őket?

Igen, hogy torz testeket festek, azt akár még egy artist statementbe is beleírhatnám. És valóban szépnek látom őket. Elég korán átíródott bennem, hogy miért látok szépnek embereket, tárgyakat. De nemcsak a mai, hanem semmiféle korábbi szépségeszményhez nem

Rózsa Luca Sára

Piéta (Hommage à Borisz Mihajlov)

olaj, vászon, 190 × 160 cm

tudok csatlakozni, mert ezek mind egy adott kor és egy adott nem ideálját sűrítették magukba. Engem pedig festés közben nem érdekelnék sem a nemek, sem az idealizálás. A képeimen a testek – még ha tetszenek is – nem önmagukról szólnak, hanem eszközök, amelyek valamiféle belsejt közölnek. Ennek megfelelően deformálok, hol több, hol kevesebb hibával ábrázolom a figurákat.

Kik ők? Felmerült bennem, hogy talán mindig ugyanazt az embert fested, de ezzel nem lehetne összeegyeztetni azt, hogy részben androgün alakokat, részben nőket ábrázolsz.

Egyébként nem rossz felvetés, hogy egyetlen személyt festek meg újra és újra. Lehet így is nézni. Félek a túl nagy szavaktól, de a saját értelmezésem szerint ők mind az emberiség képviselői vagy szimbólumai. Pont azért nem határozom meg sok esetben a nemüket, és pont annak érdekében nem indulok ki konkrét modellből vagy fotóból, hogy az alakok ne legyenek lekerekítve semmilyen irányban. Elég, hogy a fejük, a lábaik, kezeik meglegye-

nek, tehát egyértelműen emberként lehessen azonosítani őket. Azért sem törekszem realizistikusabb ábrázolásra, mert azt remélem, hogy az elnagyoltabb figurákhoz többen tudnak kötődni. Persze azt is be kell látnom ezzel együtt, hogy a deformáltságuk pedig éppen elidegenítő lehet.

Itt kell keresni annak is az okát, hogy éppen az a testrész, az arc a legsematikusabb a képeiden, amellyel leginkább kifejezzük az érzéseinket?

Zavar, ha túl sokat közöl az arc. De a képeimen különben sem a testnyelven van a hangsúly, ezek az alakok nagyon egyszerű mozdulatokba dermednek bele. Vagy ülnek, vagy állnak. Egyik se fut vagy mászik, mind passzív figurák. Az egyetlen feladatuk, hogy felvegyék a szemkontaktust azzal, aki nézi őket. Engem kirázott a hideg, amikor láttam olyan reneszánsz képeket, amelyekről kinéz rám a festő sok száz év távlatából. Egészen bizarr, és egyszerre tetszik is, amikor a festmény szereplője ennyire direkt kommunikációt kezdeményez azzal, aki megpróbálja értelmezni, hogy mit

lát. Visszatérve a saját képeimhez: itt ezt a kapcsolatfelvételt szolgálja a színpadiasan felépített kompozíció is. Mintha egy képzeletbeli, fizikailag és hierarchikusan fölém rendelt térben ülnének vagy állnának, és onnan, ebből az absztrakt térből néznének ki rám.

Ha muszáj lenne állításokat megfogalmaznom a figurákról, akkor az egyik az lenne, hogy ők „valójában nincsenek itt”, tehát érzelmeket sem kell kimutatniuk. Ha már valamit tesznek, akkor inkább elgondolkodnak vagy elmerengenek, mintsem érzelmeik lennének. Ami sűrűn eszembe jut festés közben róluk, az a fáradtság, ami elterül rajtuk. Az nyilvánvaló, hogy egyikük sem fizikailag fáradt el. Nem futottak és nem is készülnek futni. Hanem belefáradtak abba az állapotba, amiben éppen vannak.

A most látható kiállításod, a Heavy chains of sentimentalism címével a túlzott érzelmeidre utalsz, azzal a céllal, hogy egyúttal burkoltan bocsánatot is kérj ezért. Tehát a számodra kedves alakokat, akiknek a megfestésével egyenként napokat töltesz, érzelemmentesként

jellemzed, miközben magadat túl szentimentálisnak tartod. Összefüggésben áll a kettő? Lehetséges, hogy éppen azért festesz ilyen szenvtelen alakokat, hogy semlegesítsd a saját érzelmeidet?

Szerintem ugyan akaratlanul, de igen. A háttérben öntudatlanul valószínűleg azt próbálom elkerülni, hogy a halálról, a saját létezéséről való elmélkedés vagy a bibliai történetek hit nélküli újragondolása vizuális vagy tematikai közhelyekbe fusson bele. Vagy nyílegyenesen belecsússzon a giccsbe. Ez meg is történt volna, ha megengedtem volna a figuráknak, hogy megéljenek valamiféle barokk drámaiságot.

Korábban is nehezen emésztendő témákat választottam, és mindig fontos volt, hogy az azokkal járó szenvelgést, érzélgősséget kiegyenlítse az önirónia. Ha a figuráimat nem idealizálom és nem itatom át érzelmekkel, akkor valamennyire megsebzem és nevetségessé is teszem őket. Ha ragaszkodnék egy egyértelműen szép és mindent felforgató gondolat megjelenítéséhez, akkor ezekbe a figurákba is belenyomnék egy csomó érzelmet, és akkor

a néző előtt is egy dráma zajlana. De én nem akarok drámát! Legfeljebb azon az áron, ha én is kívülről tudom nézni. Talán inkább ez a kulcsszó: a távlatosság – és nem is a passzivitás. Igazából a céloom olyan képek készítése, amelyek valamilyen egyszerűen mutatnak meg egy súlyos helyzetet belülről és kívülről. Azonban, hogy ezt milyen festői eszközökkel próbálom meg elérni, azt nehéz lenne szavakkal megfogalmazni.

Az elmúlt években egzisztenciális kérdéssé emelt személyes dilemmákat dolgoztál fel a sorozataidban. A most futó kiállításod esetében pedig a klímaválság jelenti a drámát, amivel szembenézel. Korábban, hasonló helyzetben, megkérdeztem már ezt Kopacz Kundtól, Bánkúti Gergőtől és most megkérdezem tőled is, hogy valóban tud-e tenni egy képzőművész a művészet eszközeivel a természet védelme érdekében? Amikor a lezárások után elkezdünk nyitni, és egymás után megmutatták a többiek, hogy mivel foglalkoztak, amíg be volt zárva ki-ki a maga műtermébe, akkor engem is meglepett, hogy a hazai szcénából velem együtt mennyi

mindenkit maga alá gyűrt a klímaszorongás, és hogy ennyien reagáltak is erre művek formájában. Ennek ellenére sem vagyok biztos abban, hogy a képzőművészetnek lehet társadalmi jelentősége. Rémisztő is az a kérdés, hogy a képzőművészetrel mit lehet – pontosabban, mit nem lehet elérni. Egészen egyszerűen már csak azért is, mert azokra a helyekre kevesen mennek el, ahol művészettel találkozhatnak. Ha mégis van a képzőművészeknek szerepe, akkor sem múzeumi-intézményi kereteken belül, hanem a szervezésben, az együttműködések kiépítésében, a kommunikáció területén, tehát teljesen a művészeti színtéren kívül, off helyeken.

Ezek szerint semmiféle közvetlen hatást nem tud kifejteni egy olyan kiállítás, mint most a tiéd?

Ennyire nem fogalmaznék szélsőségesen. Csak volt olyan, akit – ha máskor nem is, akkor – az egyik tárlatvezetés során megfogott egy festmény, és megkérdezett, utána olvasott a témának. De, igazság szerint, azokkal, akiket valóban érzékenyíteni kellene a klímaválságra, egyszerűen nem lehet találkozz-

ni a galériákban. És nem is lehet őket hibáztatni. Számtalan olyan élethelyzetet el tudok képzelni, amiben nekem sem maradna időm arra, hogy eljussak a kulturális intézményekig.

Viszont az is nyilvánvaló számomra, hogy a saját közegemen belül állást kell foglalnom. Be kell dobnom olyan kérdéseket, amikről érdemes diskurzust indítani. Olyan ez, mintha rájönnél arra, hogy mennyire kártékony az élelmiszeripar, eldöntened, hogy ezentúl a piacról vásárolsz, és a cégnél, ahol dolgozol, feldobod ezt a témát a munkatársaid körében, akikkel egyébként is együtt ebédelsz. Az én cégem a helyi művészeti szcéna, a nyelvem pedig a festészet.

Az éppen kiállított képek azután készültek, hogy túljutottál a klímaszorongáson, illetve – ahogy te mondtad – a pánikon. De festettél közben is?

Igen, és felismerhetően másképp. Az újabbak sokkal tisztábbak, nyugodtabbak, míg a klímaszorongás hatása, vagyis a pánikom alatt festett képek dühösebbek voltak a festészeti nyelvezetet, az anyag- és az ecsetkezelést tekintve is.

Nem akarom magam egy vad, kézzel-lábbal festő amazon szerepében feltüntetni, de valószínűleg valami történik velem tudat alatt festés közben, amit jobbára igyekszem kordában tartani, de néha engedek. A műteremben a dühnek is megvan a helye, amíg nem önmagáért való, amíg nem magát a dühöt akarom megfesteni.

A legjobb, ha egy konkrét szorozatra, a *Mindent nekünk* címűre összpontosítva válaszolok: ezeken a képeken a dzsungel kellős közepén ül egy, esetleg kettő figura. Ebben az időszakban rettenetesen el voltam keseredve, és haragudtam a társadalomra, persze magamra is, és végül egyszerűen nyúltam a témához: úgy döntöttem, hogy fogom és visszarakom a természetbe az embert, ahonnan jött és amiről azt képzelem, hogy az ő uradalma, és akkor „ott kezdjen magával valamit”. Értetlen harag volt bennem, nem tudtam felfogni, mégis hogy lehet ennyire zsarnok az ember? Ez az indulat azonban elég korán elkezdett keveredni a megbocsátással, és itt lesz szerepe megint a meztelenségnek: a lecsupaszított, teljesen kitárulkozó figuráról kide-

rül, hogy egyszerre zsarnok és olyan, mint egy gyerek, aki nem veszi észre, hogy nem ő a király. Nem akarja tudomásul venni, amit már a néző is lát: hogy a természet hatalmasabb nála. Ahogy a természet még mindig megmutatja időről időre, árvizek, erdőtűzek, tornádók formájában, hogy kontrollálhatatlan ereje van.

Ha kiállíthatnál bármerre a szabadban, hova mennél? Megnevezhetsz akár egy civilizációközeli helyet is, például egy parkot. A fő, hogy zöld legyen.

Biztosan egy teljesen kiépítetlen helyet választanék. El tudom képzelni a képeket egy tisztáson és

egy erdei ösvény mentén, ami odavezet. Nem tudom, hogy az az intézményes rendszer hatása miatt tűnik számomra fontosnak, hogy ott legyen legalább egy tisztás vagy inkább a szakrális, kvázi templomi hangulat miatt. De most, hogy kicsit belemerültem a gondolkodásba, azt is könnyen magam elé tudom képzelni, ahogy az erdő sűrűjében, a fáról lelógatva, összevissza, keret nélkül, zászlóként lebegnek a vásznak.

A beszélgetésre 2021 júniusában került sor a VILTIN Galéria Heavy chains of sentimentalism című tárlatán, illetve a művész Daróczi utcai műtermében.

Rózsa Luca Sára

Cím nélkül (a Paradicsom [Abszurd] sorozatból), 2020
olaj, vászon, 70 × 85 cm

Közelítések a szegregációhoz

Juhász Tibor, *Amire telik*, Budapest, Scolar, 2021

Juhász Tibor verseskötetének ágensei azok, akiket nem sokszor szoktunk szerepelni látni. Az *Amire telik* sokféle pozícióból meséli el a társadalmi elszigeteltség történeteit: többek között az antropológia, az újságírás és a többségi társadalom narratíváival közelít azokhoz, akik narratívái többnyire láthatatlanok.

Hogyan lehetséges a tulajdonképpen néma társadalmi csoportok hangadása? Az *Amire telik* azért is annyira erős, mert nem próbál a szegregáció helyett szólni, ehelyett abból dolgozik, amije van: bravúrosan keveri a különböző regisztereket, melyek között a saját sztereotipizált gondolkodásmódunkra és közhelyes szófordulatainkra is ráismerhetünk. A lírai nyelv ügyesen ugrál az étikus és az émikus között: étikus, mert sok különböző – egyébként a közéletben gyakran homogén masszaként kezelt – kultúráról, külső terminusokkal beszél, de émikus, mert helyenként átveszi a

tematizált kultúrák belső fogalomrendszerét és mentalitását is. Az, hogy nem kultúráról, hanem kultúrákról, nem a szegregáció történetéről, hanem történeteiről beszélünk, nemcsak szöveg szinten, de a szövegtest sokféleségében is megjelenik.

Egyes versek a kis hírek szenvtelenségével és vállaltan hierarchizált pozíciójából szólnak, például *A Mária Valéria* című versben így: „A mai József Attila-lakótelep arculata / az '50-es évek végén kezdett formálódni. / Akkor álltak neki a barakkok bontásának. / Sok időbe telt, mire a fogolytáborokra / emlékeztető Mária Valériát felszámolták”; más versek pedig a társadalomtudományok kicsit máshogyan, de szintén privilegizált pozíciójából beszélnek: „A sátrak legjobb alapanyaga volt a lóbőr, / de csak az elpusztult vagy a kényszerből leölt / hátasokét hasznosították. / Csíkokra vágva megfüstölték, kiszáritották / a babonás gonddal tartott állatok

húsát” (*Babona*). A kötet második ciklusában van, amikor az ún. *karosszék-antropológiából* (terep-tapasztalat nélküli, elefántcsont-tornyában író antropológuséból) résztvevő megfigyelésre és egyes szám első személyű narrációra szelődül a megfigyelő és a megfigyelt távolsága (például *Ugye hogy nem nehéz, Saját bérlet*). Megint más versek a többségi társadalom közhellyé, mítosszá szilárdult meg-látásait, homogén szegregáció-képét tükrözik: „El sem tudja kép-zelni, mi folyik itt, / rikácsolja a szomszéd lakás tulajdonosa” – olvassuk az *Átfér a nyomor* című versben, és ez a szomszédi „el sem tudjuk képzelni” attitűd az egész kötetre jellemző marad. Ugyanebben a versben megfigyelhető a szomszédi pletyka és a „nyomor-pornográfia” néhány bevett közhe-lye is: „Egy megtépázott matrac van a szobában. / Biztosan ezen csinálják, / mondja, és lehajol”, il-letve „[e]z egy fertő, jelenti ki un-dorodva, / miközben a nadrágjába törli a kezét”.

De nem csak a különböző írá-sos műfajokat parafrázálja a kötet. A *Portré* című versben a dokumen-tumfotózás műfaja is megjelenik,

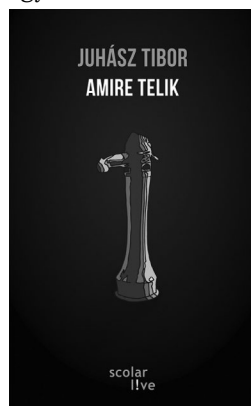
a vers egy a tenyerét piszkáló em-ber pillanatát rögzíti. A címbeli 'portré' szó azt feltételezi, hogy az ember van a kép (és a vers) közép-pontjában, azonban a versben az ember környezetének csak egy szelete, ugyanannyi helyet kap a versben, mint a sparhelten zubogó víz vagy a falra felakasztott, fekete rongy. A portréfotós (és a költő) ilyen módon nemcsak megörökít egy pillanatot, de ki is merevíti azt. A portré verseskötetbe kerülésé-nek aktusa pedig akár a mélysze-génység kulturális reprezentációs lehetőségeinek korlátaira és se-matizáló, szoborszerű jellegére is rámutathat. „A vaku miatt húzza össze a szemét, / késő délután nem süt ide a nap” – hangzik a versben. A szobában lévő fény nem életminőséget javító napfény, hanem sokkal inkább „ál-fény”, pil-lanatnyi és nem önzetlen.

A kötet olykor a tematizált kultúrák – sokszor negatív érték-ítélettel terhelt – spirituális életét olyan módon legitimálja, hogy konkrét verset szán nekik. Ezek a szöveghelyeken nem feltétlenül az elbeszélte mágius történe-seken van a hangsúly, hanem a rea-lizmuson túlmutató mozzanatok

organikus szövegbe épülésén. A *Panelring*ben csöveken és vécéken keresztül átpréselődő lényekről, a *Post mortem*ben egy halott, légyhessegető öregaszszonyról van szó. Ezekon kívül a transzcendencia csak a hiányával van jelen a szövegekben, lelki életről nem tudósítanak a versek, többször szóba kerül, hogy nem is emberi életről, hanem csak eltelt évekről vagy állati életről lehet beszélni, amihez hozzátartozik a lelki élet hiánya is: „Ötvenvalahány négyzetméteren, / egy nagy- és egy felszoba között teltek el az évei” (*Négyzetméterek*). Egyetlen szöveghely ugrik ki valóságos konnotációival a kötetből, a *Kolónia*. A munkáskultúrát bemutató versben a gyár főbejáratát templomi oltárral azonosítja a hasonlat. „Két-három óránként újra végigmentek / a kolónialakások sorai között, / ha szerszámaikkal nem tudták, / kézzel szedték föl / a papírfecniket, szilánkokat. / Földig hajolva haladtak / a gyár oltárszerű főbejáratáig.”

Igazán fojtogatóvá az teszi a lírát, hogy a lelki élettől mentes, állatihoz hasonlított emberi sorok elbeszélésében szinte nincs

reményteli mozzanat. Nincs kitöréstörténet, szerelmi szál, és a következő generációk reménysége sem jelenik meg. Az *Örökség* című versben felsejlik, hogy valaha a mai nyomortelep a „város ékszerdoboz” volt, azonban nincs utalás a jövőbeli változásra. A *Mária Valéria* című versben pedig éppen ellenkezőleg, a József Attila-lakótelepet húzták rá a „kátaránypapírral fedett huzatos viskókra”, és nyomtalanul eltűnt a viskókban lakók emlékezete. A *Ráhagyás* az *Örökség* párverse is lehetne, itt mintegy anti-hagyatéki leltárként sorolódnak fel a szegregátumi hagyatékok a körömszínéződéstől, a rossz fogakon keresztül, a köhögésig. Nemcsak a befogadó lelkiismeretének megnyugtatásaképpen, de a szegregáció teljes értékű bemutatásához is szükség lenne néhány örömmomentum felmutatására, a líra ezeket figyelem nélkül hagyva maga is belefordulhat az azt tematizáló (homogenizáló, dicho-

tomizáló, nyomorpornóba csúszó) véleményminőségekbe.

A kötet tehát a szegregációt érintő, erősen tabusított témákat is érinti, árnyalja. Beszél a szegregáció történetéről, örökségéről, spirituális életéről, a szegregáció reprezentációjáról és a mindezt homogenizáló, nem-szegregált társadalomról is. A hangadás gesztusa, ami Juhász Tibor költészetének egyik alapvető jellemzője, nemcsak a kötetolvasás szempontjából fontos, de a mély-

szegénységben élők kultúráinak szépirodalmi reprezentációját is bővíti, ilyen módon pedig a befo gadót is közelíti a szegregációhoz. A szerző több szinten reflektált érzékenysége és a műfaj, illetve pozíciójának korlátaira való rámutatása – a fentebb említett boldogságmozzanatok hiánya ellenére is – értékes szépirodalmi művé teszi a kötetet, sőt a szépirodalom világán túlmutató, eltanulandó magatartásként is állhat előttünk.

Bobák Szilvia

Tus- és betű-rajzok emberről és természetről

Veréb Árnika, *régiek* (Veréb Csilla rajzaival), Budapest, SZIF, 2020

Veréb Árnika 2020-as, *régiek* című, első kötetének versei fantáziaszerű és mitologikus történeteket idéző költői képek és lírai futamok ember és természet egykor talán harmonikus, most viszont feszült viszonyáról. A szövegeket testvére, Veréb Csilla rajzai kísérik, amelyek önálló alkotásként is megáll-

ják a helyüket. A képek hol megelőzik, hol követik a verseket: a végeredmény szempontjából ugyanolyan joggal tekinthetünk ezekre illusztrációként, mint a versek ihletforrásaiként. A fekete-fehér tusrajzok egyszerűek, mégis kifejezőek: mintha különböző álmok kimerevített részletei lenné-

nek. Kép és szöveg kölcsönösen kiegészítik, értelmezik egymást, ami gazdagítja a kötetről alkotott összbenyomást.

A rajzok tükrében még inkább szembetűnő, hogy a versek verbális képeket teremtenek. Mintha a gyakori sortörések és a központosítás hiánya a tusrajzok dinamikus vonalvezetését imitálnák. Veréb Árnika versei azonban színpompásak: „minden kék / és ömlik a köhögés” (13); „vörössé mérgesedik a levegő” (23); „a fák simák és szürkék / akár a holtak” (43); „tavasszal olvadásnak indul a jég [...] / gypjas és fehér világít a sötétben” (67). A gyakori jelzők mellett a hasonlatok, illetve a metaforikus szókapcsolatok is a költői képteremtés eszközei. Egyes képzet-társítások váratlan szokatlanságuk miatt különösen erősen hatnak a befogadásban: „az emberi szenny mint / fel nem fedezett rovar” (7); „vízként ömlött belőlem a levegő” (32); „néztem a kézfejem / a sötétvörös ágakat” (48); „mint vékony szövet / elkopik az idő” (51). A versek szavakból alkotott képeit szürrealisztikus, színesztéziás szerkezetek teszik még elevenebbé, érzékletesebbé:

„megérezte rajtam a hegyek kék szagát” (37); „a jó szag akár a foszlós kalács / tépett szélű foltokra esett szét” (77).

Szabó Lőrinc a következőképpen zárja *Dsuang Dszi álma* című versét: „és most már azt hiszem, hogy nincs igazság, / már azt, hogy minden kép és költemény, / azt, hogy Dsuang Dszi álmodja a lepkét, / a lepke őt és mindhármunkat én”. A *dsuang dszi némasága* Szabó Lőrinc versének továbbírása, csak Dsuang Dszi nem a lepkével, hanem a hallal válik egygyé: „a hasadék nem zárult be a füle tövén / és a reszketeg csíkok is ott voltak / végig a hátán ő volt dsuang dszi” (83). Más éle lesz Szabó Lőrinc utolsó sorainak is: a hal és a hallá alakuló Dsuang Dszi néma; a költői én mintha nemcsak róluk, helyettük is beszélne, saját hangját kölcsönözné számukra. Veréb Árnika verseiben – az antropomorfizáció poétikai eszközének segítségével – természet és az állatok valóban életre kelnek, emberek lesznek: „a fák csak néznek / és jól kell visszanézni” (37).

A *régiek* darabjai az ember, az állatok, a természet, a föld, a víz és a levegő szimbiózisának meg-

mutatkozásai – egyik a másik vonásait hordozza magán. Ennek egyik szemléletes példája az *apám keze* című költemény is, amely, kiterjesztett hasonlatként, az apa kezét természeti képekkel írja le. A hasonlatok és a kéz leírása gyors egymásutánban váltakoznak; néhány kifejezés pedig egyaránt vonatkoztatható a természeti képekre és az apa kezére is: „a férfiak kezébe / szeretek bele / az erek mint folyók / dagadnak / ez az a víz / az apám keze / száraz és nagy / lassú folyamokkal / szerethető”. Ráadásul a központosítás hiánya és a sortörések megengedik, hogy egyes sorokat az előző és a következő sorokkal is összeolvassunk: „az erek mint folyók / dagadnak / ez az a víz” – „ez az a víz / az apám keze”; „az apám keze / száraz és nagy” – „száraz és nagy / lassú folyamokkal”; „lassú folyamokkal / szerethető” – „szerethető / a lapos holdnyi / körmökkel”, és így tovább.

A kötet más verseinek esetében is jellemző, hogy a lineáris olvasás újabb jelentésekkel gazdagítja a szöveget. Egy-egy sor arra sarkallja az olvasót, hogy visszatérjen a vers egy korábbi pontjához,

és felülbírálja első értelemtulajdonításait. Néhol nemcsak a központosítás hiányzik, hanem a logikai kapcsolatokat megteremtő kötőszavak vagy más deiktikus elemek is elmaradnak, a hiátusok kitöltése pedig többféleképpen is lehetséges. Akár szándékos, akár szándékolatlan, ez a szemantikai ambiguitás értelmezői szempontból mindenképpen izgalmas. Az egyik jó példa erre az *ima a hegyen* című vers. Az „és zöld és arany lett / mind a márvány” sorokat első megközelítésben a márványos hátú gyík színváltozásaként képzelhetjük el („a szikla alatt egy gyík / márványos hátú / és érezte a füstszagot / kék és fehér volt a bőre [...] / és [a füstszag miatt] zöld és arany lett / mind a márvány”). Az elliptikus jelleg ugyanakkor megengedi azt is, hogy szinesztéziás szerkezetként olvassuk a vonatkozó sorokat: „a szag beljebb csúszott [...] / és zöld és arany lett”.

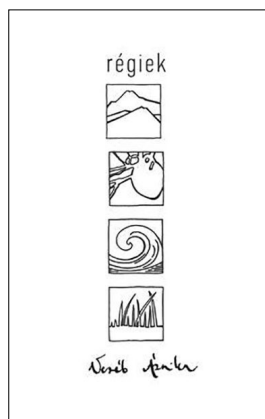
Meglátásom szerint hasonló jelentéstani és szerkezeti variabilitást mutat az *ablaka előtt fenyő* című vers is. A költemény első fele az apa és a kismadár kölcsönös ragaszkodását sejteti. A „mióta

állnak a fenyők” és a „mióta állnak az ablakok” sorok egymás tükörképei, amit a forma, a szöveg tördelése is kihangsúlyoz. A „benne kismadár / apám öröme” sorok attól függően alakíthatják a vers értelmezését, hogy vonatkozási („benne kismadár[, ami] az apám öröme) vagy ok-okozati kapcsolatot („benne kismadár[, ezért] apám öröme”) feltételezünk közöttük. Ha a „hogyan ő mellé még / szívesen költözik valaki” sorokat tovább redukálnánk (például: „mellé még szívesen költözik valaki”), az tovább tágítaná a befogadó játékterét, mert akkor egyszerre vonatkoztathatnák azokat a madárra és az apára is. A verset kísérő tusrajz ráerősít erre az értelmezésre: a képet szemlélve eldönthetetlennek bizonyul, hogy a madár az ábrázolt férfi karján ül, vagy a férfi szíve helyén (ha közelebbről megnézzük, a madár sematikus farktollai mintha rá is játszanának az emberi szív alakjára).

Ember és természet szoros összefonódása mutatkozik meg a *tölgy* soraiban is: „egy fa lakik / bennem / magas és szelíd / egy nap / át fogja törni / a csontjaim”. E sorok – talán nem véletlenül –

Nemes Nagy Ágnes *Madár* című versét idézhetik emlékeztünkbe: „Egy madár ül a vállamon, / Ki együtt született velem”. És: „Mint egy tölgyfa a gyökerét, Vállamba vájja karmait”. Veréb Csilla rajza ezúttal is párbeszédbe lép a szöveggel: a képen egy nőalakot fedezhetünk fel, a háromszög alakban fölfelé törekvő vonalak pedig egy fa gyökereit és ágait idézhetik.

Ahogy arra már utaltam, a kötetben kivételesen szoros a képek és a szövegek viszonya. Ember, állat és természet szimbiózisra Veréb Csilla rajzain is megjelenik. Ennek egyik képi eszköze az alakok és formák egymásba tűnése, összefonódása. A *tölgy* című vers előtt látható fa mellett ilyenek például a *zöld menyasszonyok*, a *hang* vagy az *apám keze* című költeményeket kísérő, antropomorf sziklákról készült ábrázolatok; a kutyafejet idéző figura, amelyből egy fa vagy egy szarvas-

agancs ágai ívelnek (30); vagy a *párválasztást* illusztráló madár, amelynek a testéből, finom átmenettel, egy összekuporodó ember tűnik elő.

A tusrajzok egyes esetekben árnyalhatják a szövegek megértését. Erre mutatnak példát a már idézett *ablaka előtt fenyő* és *tölgy* című versek is. A kötet egyik alcíme (*leszek a fában hasadék*) is más élt kap, ha az alatta látható képre nézünk, és *vice versa*. Ha egymagában szemléljük, olyan, mintha a rajz egy anyaméhet ábrázolna, a benne összegömbölyödő magzattal. Az alcím tükrében ugyanakkor a körülölelő burok egy fa kérgére is emlékeztethet. A *hang* című vers is új jelentésekkel telítődik, ha a rajz felől olvassuk újra. A negyedik strófában a következőket olvashatjuk: „miután levágták a szakállát / folyónyi árkokká szélesedtek / a nevetőráncok / míg egyedül nem maradt / míg a hang végig nem döntötte a falut / csak akkor csendesedett el”. Veréb Csilla geszt emberarcot min-

tázó sziklát ábrázol: a sziklafeje állából mintha valóban vér csöpögne. A költemény allegorikus jelleget ölt: a szakáll levágása a természet pusztítására utalhat; a falut végigdöntő hang a sziklaomlást, a hegyről legördülő szikladarabok zaját idézheti.

Ember és természet viszonya nemcsak építő, egymást folytató, kiegészítő, hanem romboló is. A jelenkori világban, az ökokatasztrófa fenyegetésének árnyékában a versek és a tusrajzok témája különös jelentőségre tesz szert, de a kötet más szempontból is bátor és izgalmas vállalkozás. Veréb Árnika versei merész formai és szemantikai megoldásokkal élnek. A tömör, kihagyásos szövegstruktúra kivételes szabadságot ad az olvasó kezébe. Veréb Csilla rajzai a versektől függetlenül is szemlélhetők, értelmezhetőek, kép és szöveg ugyanakkor együttesen is alakítják a befogadást. A *régiék* egy testvérpáros érzékeny és hatásos koprodukciós alkotása.

Branczeiz Anna

„végkimerülésig beszéltetett, omlásveszélyes szájak”

Korpa Tamás, *A lombhullásról egy júliusi tölgygel*, Budapest, Kalligram, 2020

Korpa Tamás legújabb verseskötete, *A lombhullásról egy júliusi tölgygel* nem meglepő módon a természetet és ezen belül is a fákat helyezi középpontba, főként Szlovákia fennsíkjain vezetve az olvasót. Azonban a vezetés itt meg is áll, hiszen a tematikai egyöntetűségénél is fontosabb vonása a könyvnek kivételesen magas belépési küszöbe. Ebben semmi meglepő nincsen, ha költészeti hagyomány lehet különösen komplex és kérdésekkel teli, akkor a tárgylíra vagy a biopoétika kétségkívül azok. Bár a nyelvi kifejezés lehetőségeiben és a valóság megragadhatóságában való alapvető kétely máig az irodalom egyik legfontosabb tényezője, Magyarországon valószínűleg leginkább még mindig a huszadik század vérzivatarjait követő kollektív, bizonyos értelemben késleltetett sokk és a posztmodern állapot vannak ilyen hatással.

Korpa Tamás költészete olyan műfaji, valamint egyéni kihívásokkal néz szembe, amelyek magát és különösen az olvasót rendkívüli próbatétel elé állítják. A befogadást az is megnehezíti, hogy a művekben nincsen olyan fogódzó, réteg, amely az olvasó kapcsolódását érzelmileg vagy szellemileg segítené vagy megkönnyítené. Ez egyrészt azzal jár, hogy az elszánt olvasó kezdettől fogva a szöveg sűrűjében találja magát, és nem vonhatja ki magát a küzdelemből, amire könnyen elcsábulhat, ha megközelítheti egyértelműbb és önmagában is izgalmas módon. Ugyanakkor azt is jelenti, hogy *A lombhullásról egy júliusi tölgygel* verseit nem fogja az összes bátor vállalkozó elolvasni. Azonban ez nagy kár lenne. Ezért is mutatok be a következő bekezdésekben néhány olyan perspektívát, amelyek segíthet-

nek az olvasónak abban, hogy a saját kapcsolódási és értelmezési lehetőségeit megtalálja.

Próbátétel elé állítja tehát a szerző saját magát, és nem titkolt célja, hogy olvasóit is zavarba hozza. A primer mű nyelvének reprodukcióját megkísérelni annál csábítóbb, minél zártabb, komplexebb, nehezebben megközelíthető szövegvilágról van szó. Gondoljunk csak a Korpa Tamás számára egyáltalán nem meglepő módon fontos Martin Heidegger értelmezésének csapdáira, bár a magyar olvasó számára ez a jelenleg talán leginkább Nádas Péter recepciójából lehet ismerős. Ugyan szeretném elkerülni ezt a kétes ösvényt, a kötet tematikája mégis lehetetlenné teszi, hogy legalábbis az erdő metaforikája ne kerüljön elő értelmezése során. Mint Mezei Gábor írja *Lombhullás visszafelé* című költői reflexiójában: „Az erdő, per definitionem, sűrű. Az erdő a részletekig kidolgozott. Az erdő láthatatlan.” A kötetre sűrűség, ismétlődések és nagyon erős egységesség jellemző, mind nyelvi, mind tematikus és motivikus értelemben. Költői nyelve, mint fentebb utaltam rá,

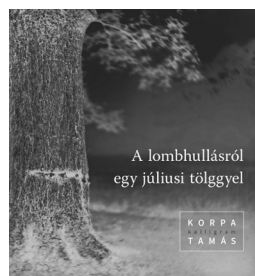
akár az irodalmi környezetet jellemző tendenciák radikálisabb megnyilvánulási terepének is tűnhet, ám valójában szoros kapcsolatban áll a versek tárgyaival és megközelítéseivel.

Ha a költészetben az ember kiemelt, elsődleges szerepe megszűnik, az különös eredménnyel jár egy műben. Noha a szubjektív-objektív megkülönböztetés ingoványos talajára nem merészkednék, kétségtelen, hogy van a magyar lírában egy olyan hagyomány, amely a hasonlat vagy a metafora ágenseit a kortársaihoz képest újítóan, meghökkentően kezeli. Ady szimbolizmusától, az intellektuális lírán, objektivitáson vagy tárgyiasságon át, sokféleképpen nevezték ezt a jelenséget. De, ha az emberi kikerült a közép-pontból, ha a költői képek viszonyrendszere ezáltal alapvetően megváltozott, a termékeny írások esetében is értelmezési, befogadási nehézségeket jelentett – ami természetesen ezeknek az írásoknak az egyik legfőbb nívója is. Noha az objektív korrelatív kifejezés T. S. Eliot nevéhez fűződik, akinek hatása a magyar irodalomban is jelentős, Korpa Tamás lírája

mögött, véleményem szerint, egy olyan költészeti örökség tűnik fel, amelyet a magyar nyelvű irodalomban többek közt Nemes Nagy Ágnes és Oravecz Imre művei fémjeleznek. (E két szerző természetlírájának örököseként mutatja be Korpa Tamást Nemes Z. Márió is [„Mert a költő nem ott kezdődik, ahol érez.”] *Nemes Nagy Ágnes és a képmutatás* című írásában.) Nemes Nagy irodalomtörténeti szempontból jelentős, az ő biopoétikájának jelentőségét hangsúlyozza Pataky Adrienn is, *A kortárs magyar líra elmúlt évtizedének biopoétikai irányáról* című tanulmányában – elismerve emellett Korpáét is. Ennél egyedibb kapcsolódás a földi, sérült, a fákkal összemosódó angyalok jelenléte. Korpa Tamás recepciója tudtommal még nem foglalkozott a kérdéssel, bár a magyar költészet egyik kivételesen izgalmas jelenőségéről van szó.

Pontosságában is obskúrus és megfoghatatlan, gazdag és poétikus nyelvezet jellemzi tehát *A lombhullásról egy júliusi tölgygel* költeményeit. Ennek egyik hangsúlyos és érdekes vetülete a nyelvhatárainak a szavak jelentésén ke-

resztül történő feszegetése. A *kód definíciója* című vers a fehér szín árnyalatain keresztül próbál meg közelíteni, az egyik, *Blatnica potok* címmel ellátott pedig háromszáz-tizenkét ige segítségével törekszik a tavaszi olvadás leírására, az igeidőkkel való játék pedig pusztuló órák képeivel együtt forgatja fel az időhöz való viszonyulást. Mint ezek a példák is mutatják, bár a szerző nagyon törekszik a pontosságra, azt nem mechanikus, szaknyelvi módon, hanem sokkal inkább hangulatok és érzések közvetítésével igyekszik elérni. A természet és az emberi összefonódása pedig az érzékelés és a beszéd lehetőségeinek korlátait, a kettő közötti szakadékot mutatja meg, de annál jóval többet is. A fák, a várak, a kiszáradt fennsíkok emberi tulajdonságokon keresztül törnek a megelevenedés felé, de közben felfejthetetlen viszonyba kerülnek ezzel a szükséges, de tökéletlen eszközzel. Mert az emberi sem válik eszközzé, ráadásul a modern

technika is az egyenlet részévé válik – „pixelesre tört kérgék” (48°37'38,3"N 20°50'03.4"E) –, sőt akár meg is fordulhat a viszony: „homlokráncok tektonikus nyugtalansága” (Na Skale [630 m]). Ami azonban igazán fontos a kötet szempontjából, hogy valójában ott nem a megfordult viszony helyreállításáról van szó. Az emberi olyan módon kapcsolódik a természethez, hogy bár az utóbbi áll fókuszban, az előbbi jelentősége sem kérdőjelezhető meg.

Míg a kötet kezdetén ez át-erotizált, sőt kifejezetten szexuális képekkel operáló kapcsolódásként mutatkozik meg, amint azt a technika vívmányainak ambivalens megjelenései is sejtetik, ebben a viszonyban lassan a pusztítás veszi át az uralmat. A biopoétika klímakatasztrófát bemutató dimenziója leginkább csak sejtetésszerűen jelenik meg, összefonódva az üveg-házhatásra vagy a vízhiányra való utalásokkal, a fák végzetének, az ősszel, a természet körforgásának legkiemeltebb helyet kapó, annak kifutásaként érzékeltetett állomásával. Ezekon kívül inkább hagyományosabb módozatait láthatjuk, például a *Jerikó-effektus* a kará-

csonyfa csontig lerágott történetét fordítja ki magából, a kötet végi versek pedig, melyekben John Deere valahogyan egyszerre vádoltként és talán címzettként is jelenik meg, az erdőgazdálkodás panaszdalai.

Ennek a pusztításnak egy sajátos vonása, hogy összefonódik a versek metapoétikus dimenziójával. A poétikai önreflexió a kötetnek egyébként is termékeny szeletét alkotja. Például a *Turniansky hrad* (350 m) egyik fontos olvasási lehetősége ez: „csak mellé érkezni. nem pont oda, köré / a környékére csak. / valaki odahordott egy ülőgarnitúrát. / talán kitarozta lent a házát, és ezt felvonszolta oda. / nem látom egyben: mikor és mi történt. / mint egy átaludt kérdés után, ha csak a válaszra ébredsz, / nem tudod, miért, de hallgatsz rá. / csak mellé érsz. / belevakuzol az erdőbe tiszta erővel, majd távolodsz, az ideális íven.” A már fentebb röviden bemutatott költői diszpozícióra való reflexió különösen érdekes eszköze a kötetben többször is megjelenő vaku, ami a szintén nem egyszer feltűnő hangfelvétellel együtt – „felszeletem a szelet vékony pormentes

sávokra” (Sv. Hubert) – érzékelteti a költői techné és a természet közötti viszony feszültségeit. Amit az előbbi és a fák pusztulásának összekapcsolása is árnyal: a fa „papírod legyen” (48°38’3”N 20°49’09.0”E), ha nem grafitceruza készül belőle (Na Skale [630 m]).

A lombhullásról egy júliusi tölgygel tehát várhatóan a kortárs lírát olvasók szűk közönségének is csak egy vékonyabb szeletét fogja elérni. De, ha ez igaz is lenne, a kötetet eszköztára, illetve az általa felelevenített hagyományok is méltóvá teszik az érdeklődésre.

Demeczky Ádám

A hely vonzásában

Reichert Gábor, „Nem szabadulhatok”. Gáll István Tatabányája, Tatabánya Alkotó Művészeiért Közalapítvány, Tatabánya, 2021

Gáll István nem tartozik azok közé a szerzők közé, akiknek munkássága felé aktív érdeklődés fordult volna az elmúlt évtizedekben. A monográfia is egy ideig még biztosan várat magára, hiszen a „Nem szabadulhatok” sem vállalkozik az életművet részleteiben vagy teljességében áttekintő munka elvégzésére. Ennek ellenére viszont egyértelműen állítható, hogy Reichert Gábor legújabb kötete jelentős, mondhatni megkerülhetetlen író alakjára és irodalmi műveire helyezi a fókuszot, ugyanakkor a tárgyalt korszakban végzett

irodalomtudományi kutatások is kiemelt fontossággal bírnak, hiszen kis túlzással (vagy talán egyértelműen) kijelenthető, hogy nem tartozik a legnépszerűbb vizsgált témák közé a politikától terhelt szövegek, illetve ezzel összefüggésben a korszak átfogóbb értelmezése.

A „Nem szabadulhatok” című kötet speciális feladatot tűzött ki magának, amelyet pontos szakmai ismerettel és alapos kutatói munkával valósított meg szerzője. Az interpretáció fókuszába válogatott szövegek kijelölésénél elsődleges

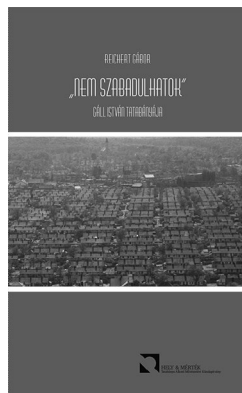
szempont a hely volt: a Tatabányát helyszínül választó novellák vagy a *Csapda* című „ál-szociográfia” egymástól eltérő hangsúllyal, de mind felvonultatják az újonnan kialakult város hatását és karakterét. Fontos megjegyezni, hogy vannak olyan írások is az elemzett szövegek között, amelyek expliciten nem nevezik meg a várost, vélhetően egy általános magyarországi korkép megrajzolására törekedett az író, viszont ennek ellenére tartalmaznak olyan jelzésértékű részleteket, amelyek egyértelművé teszik az olvasó számára a beazonosítást. Fontos hozzátenni, hogy a felismerés kevésbé egyértelmű azok számára, akik nem jártasok a város történetében vagy nem rendelkeznek konkrét térismeretekkel, tapasztalatokkal. Ebből a perspektívából mindenképpen kiemelendő a hátlapon szereplő információ: a tanulmánykötet szerzője is szervesen kötődik Tatabányához. A pontosítás kedvéért kiemelném, hogy nem valamiféle lokálpatrióta retorikához közelíteném ezt az adalékot, mindössze arra akarom felhívni a figyelmet, hogy mindez a kutatás során, ha nem is könnyebbséget,

de egyértelműen pontosabb, érzékenyebb rálátást biztosíthatott a szövegek vizsgálatához, hiszen az implicit utalások dekódolási nehézsége talán szűkebb válogatást eredményezett volna egy idegen vagy kevésbé ismerős értelmező számára.

A Reichert Gábor munkásságát követők számára a szerző és a korszak kijelölése nem okozhatott meglepetést. Már az első kötetben, amelynek címe is beszédes, *Megfelelési kényszer. Politikum és esztétikum összefüggései Déry Tibor ötvenes évekbeli művészetében*, meggyőzően érvelt amellett, hogy a korszak irodalmi elvárásainak megfelelő vagy ellentmondó szövegek egyaránt figyelmet érdemelnek nemcsak politikai, hanem mindeddig folyamatosan megkérdőjelezett esztétikai értékük tekintetében is. Gáll István jelen kötetben értelmezett szövegei kevésbé tűnnek az életmű csúcsteljesítményeinek, itt érzékelhetően a korábban említett szűkítés mentén történt a szelekció. Ugyanakkor az mégsem állítható, hogy Gáll művei kizárólag kordokumentumokként jelennének meg a tanulmányokban. A kötet krono-

logikus sorrendet követ: az első fejezetben a '30-as, '40-es évek novellái kapnak helyet, a második fejezet középpontjában az '56-os események reprezentációja kerül a figyelem fókuszába, míg az utolsóban a *Csapda* című, 1966-ban publikált kötet átfogó elemzése olvasható. Az előszó önálló tanulmányként is értelmezhető, hiszen nemcsak bevezet a feldolgozott anyag világába, hanem Gállról is fontos adatokat közöl, illetve a későbbiekben rendre előkerülő önértelmezések is fontos szerepet játszanak benne. Ehhez a ponthoz kapcsolható a három mottó is. A Gáll István önéletrajzi esszéjéből származó idézet, amelyet kötetcímmé is emelt a tanulmánykötet szerzője, nemcsak a helyhez, hanem Gáll önmagához való viszonyát is impliciten magába foglalja: „Tatabányától nem szabadulhatok. Úgy él bennem, kigyógyíthatatlanul, mint egy öröklött betegség.” (Kiemelés tőlem – N. H.) Reichert figyelmes értelmezői munkáját érzékelteti, hogy a további idézetek, amelyek Bartók Imrétől és Térey Jánostól származnak, nemcsak a szerzők helyhez vagy önmagukhoz, esetleg

életművükhöz kapcsolhatók, hanem a Gáll-idézet, illetve a kötetegész kontextusában is jelentéssé válnak. Míg Bartók ráerősít az ember helytől való függésére, addig Térey éppen annak önálló értéke „ártatlanságát” emeli ki. Gáll számára a betegség nemcsak egy metafora, hanem az élete egészét megkelemlítő betegség: a Bechterew-kór, a szerző értelmezése szerint, a családi ház nedvessége miatt alakult ki, és egész életén át érzékeltette a hatását. Reichert azonban felhívja a figyelmet arra is, hogy Gáll a Bertha Bulcsunak adott interjújában nemcsak más idősokra teszi, hanem eltérő okból származtatja betegségét. Bár melyiket is fogadjuk el igazságnak, a betegség és a hely, kiemelten a szülőhely kapcsolata, ha a magyar nyelvben nem is annyira egyértelműen kínálkozik, de a szomszédos nyelvek számos megfelelőjében benne rejlik, például az angol

homesick, a német *Heimweh* vagy a román *dor de casă*. Ugyanakkor a betegség a hely leírásában is viszszatér a *Lizi* című novellában: az elbeszélő a házak egyformaságát az egymást követő fogfájásokhoz hasonlítja, ami Reichert értelmezése szerint „a gyötrő egyformaság és a fertőzöttség képzetait” hordozza magában, amely kihat a térábrázolás egészére.

A fentiek fényében nem véletlen, hogy sok esetben Tatabánya helyett, Wolf Schmid találó kategóriáját használva, inkább absztrakt szerzőről esik szó. Így talán nem alaptalan az az észrevétel, hogy a város arca helyett az író arca jóval inkább láthatóvá válik. Maga Reichert is egy keretet alkot azáltal, hogy az előszó első lapján és az utószó záró mondatában egyaránt Gáll tragédiájának mibenlétét próbálja megragadni. Előbbiben a témaválasztásokat hozza fel indokként: „az író műveiben megjelenő önértelmezési kísérletek szinte kizárólag tragikus történelmi eseményekhez, időszakokhoz, dátumokhoz [...] kapcsolódnak” (9), míg utóbbiban „az otthonlét elérésének vágya” és egyidőben „a tudatos

kívülre kerülés”, lényegében ennek bipolaritása azonosítható egyik lehetséges tragédiaforrásként. A legtöbb szerzői jellemvonást, nem meglepően, a *Csapda* című „ál-szociográfia” szolgáltatja. Reichert mindhárom fejezetben érzékelteti, hogy Gáll prózájában jellemző tendenciaként azonosítható, hogy a narrátort és az életrajzi ént egymáshoz közelíti, viszont az értelmező minden ilyen felmerülő alkalmalmmal biztos kézzel vezeti az életműben kevésbé jártas olvasót, a hasonlóságok és a különbségek detektálása végett egyaránt. Ugyanakkor ezek sosem öncélú magyarázatok, és sok esetben a szerző önértelmezéseire rácafol, vagy árnyalja, felülírja azokat, például a *Csapda* vagy a fentebb említett betegség kialakulása esetében. Míg Gáll azt állította, hogy a szövegnek semmi köze nincs Tatabányához, addig az elemzés jelentős része éppen ennek az ellenkezőjét akarja bebizonyítani, és érvelése meg is győzi az olvasót.

A tanulmánykötet szerzőjének propedeutikája különösen vonzó. Az irodalmi, politikai kontextusban való elhelyezéssel nem elégszik meg, hanem jelentős elméleti

munkákkal is operál. Különösen meggyőző és szemléletes a párhuzama, amelyet a két világháború közti Tatabányát ábrázoló szövegek, de különösen a *Lizi* című novella elemzésekor említ Foucault méltán híres *Felügyelet és büntetés* című munkájával. Jól érzékelhető, hogy az átalakult, létrehozott környezet miként teszi a benne lakókat kiszolgáltatottá, bizonyos értelemben fogollyá, és, bár túlzás lenne börtönként azonosítani az új tereket, mégis egyértelmű, hogy más életstratégiák, a korábitól eltérő szabadságfogalom aktiválódik. A megfelelési vágy, az új rendhez való fegyelmezett alkalmazkodás, ha térben kevésbé börtönszerűen ugyan, de lélekben mindenképp erős keretek közé szorítja az embert.

Gáll István írói alakját és műveit nem véletlenül vagy alaptalanul övezi kevésbé a népszerűség. Ennek ellenére Reichert érzékelhetően nem törekszik arra, hogy elnyerje a befogadó jóindulatát Gáll vitatható értékrendjének, irodalomszemléletének vagy a jelen felől szemlélve elkerülendő történelemábrázolásának megszépítésével, esetleg elkendőzésével. Ugyanak-

kor nem alkalmazza azt az avítottá vált retorikát sem, amely azt szorgalmazná, hogy a szerző méltatlanul hiányzik a kánonból, és ez ügyben mihamarabbi változást sürgetne. Az azonban kétségtelen, hogy az író felé irányított figyelem, illetve a vállalt munka körütekintő megvalósítása már önmagában hordozza azt az üzenetértékű gesztust, hogy megmutassa, nem lenne érdektelen az életművet alaposabban górcső alá venni, illetve felül lehet emelkedni azon a nem túl rokonszenves megfogalmazáson is, amely az '56-os eseményeket ellenforradalomként definiálja. Továbbá az, hogy a szerző többször is kiemeli, hogy bár Gáll legfőképp értetlenül állt a „Péterek nemzedéke” jelensége előtt, mégis kísérletet tett a tőle távoli szemlélet megértésére a zsigeri elutasítás helyett – ami belátható, hogy jóval könnyebb és magától értetődőben járható út lett volna –, inkább elfogadásra és nyitottságra buzdítja az olvasót.

A „*Nem szabadulhatok*” kiemelkedő indításnak tekinthető a Gáll-kutatásban, és remélhetőleg nem marad folytatás nélkül, akár a tanulmánykötet szerzője vagy más

kutató vállalkozna további feltáráásra, értelmezésre. A kötet nemcsak kezdeményezése miatt kiemelendő, hiszen értekező nyelve által is érezhetően nyitni próbál nemcsak a szakmai olvasók, hanem a szélesebb befogadóközönség számára, például azáltal, hogy bár alkalmazza Gérard Genette egyik

narratológiai fogalmát, feloldja, definiálja annak jelentését. Gáll szövegei egy olyan kort mutatnak be, amely egyértelműen kívül esik az irodalomtörténetesek érdeklődésén, így különösen értékelendő, ha az irodalomtudomány nyit a látsensnek tűnő igények felé is.

Nagy Hilda

Rózsa Luca Sára

Özönvíz, 2021

olaj, vászon, 220 × 120 cm

Világégés, 2021
olaj, vászon, 200 × 160 cm

E számunk szerzői

Bobák Szilvia (1995) újságíró, doktorandusz (ELTE BTK, Magyar és összehasonlító folklorisztika), *Budapest* • **Branczeiz Anna** (1990) kritikus, író, költő, műfordító, Pécs • **Csala Károly Vencel** (1996) író, költő, *Budapest* • **Demeczky Ádám** (1995) kritikus, *Budapest* • **Horváth Imre Olivér** (1991) költő, legutóbbi kötete: *Nem szimpátia* (2016, FISZ), *Debrecen* • **Kertai Csenger** (1995) költő, szerkesztő, legutóbbi kötete: *Hogy nekem jó legyen* (2021, Napkút), *Budapest* • **Masszi Bálint** (1989) jogász, *Budapest* • **Mizsur Dániel** (1991) költő, kritikus, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), legutóbbi kötete: *Karc* (Apokrif-FISZ, 2017), *Budapest* • **Nagy Hilda** (1995) irodalomtörténész, kritikus, doktorandusz (ELTE BTK ITDI), *Budapest* • **Rózsa Luca Sára** (1990) képzőművész, *Budapest* • **Semság Tibor** (1987) költő, kritikus, doktorjelölt (ELTE BTK), *Budapest* • **Soltész Béla** (1981) író, társadalomkutató, legutóbbi kötete: *Eldorádótól az Antillákig* (Noran Libro, 2020), *Budapest* • **Stolcz Ádám** (1989) költő, legutóbbi kötete: *Becsapódás* (Apokrif-FISZ, 2016), *Párizs* • **Szabados Attila** (1999) író, költő, nemzetközikapcsolatok-szakértő, *Kisvárdá-Budapest* • **Szalay Álmos** (1984) író, költő, grafikus, viselkedéselemző, legutóbbi kötete: *Fák mindenütt* (FISZ, 2017), *Budapest* • **Tarcsay Zoltán** (1987) migráns, legutóbbi kötete: *Norman Jope: Gólyák és rétesek* (ford.) (FISZ-Apokrif, 2018), *Bristol* • **Taródi Luca** (1995) kritikus, aki verseket és prózát ír, *Budapest* • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), *Debrecen*

ISSN 2060-3207

21002

9 772060 320701

Ára: 500 Ft

